

מסכת

זבחים

מן

תלמוד בבלי

כרך ראשון

עם כל המפרשים על הדרגה כאשר נדפס
מקדם ועם הוספות חדשות כמבואר
בשער השני

נדפס מחדש עם ביאור
הרב עדין אבן-ישראל (שמיינולין)
בעיה"ק ירושלים תובכ"א
תשפ"א

הוצאת קורן ירושלים

עבוד

המכון הישראלי לפרסומים תלמודיים

ירושלים

זבחים

מן

תלמוד בבלי

עם פירוש רש"י, תוספות, מסורת הש"ס, עין משפט (מראה מקומות הדינים בפוסקים הראשונים), ונר מצוה (סמני מנין הדינים שנשמנו בעין משפט), ותורה אור, כל אלה סידר וחיבר הג"מ יהושע בעוז ז"ל בעה"מ שלמי הגבורים להר"ף. חלופי גרסאות. הגהות לש"ס והוספות במסורת הש"ס ועין משפט להג"מ יוסף שמואל ז"ל אבד"ק פפד"מ (כמש"נ בש"ס אמ"ד ופפד"מ בשנות תע"ד-תפ"א), והגהות ותוספות מראה מקומות להג"מ ישעיה (פיק) ברלין ז"ל אבד"ק ברעסלויא, ומוקפים בחצאי רבוע. הגהות הב"ח להג"מ יואל סירקש ז"ל אבד"ק קראקא (בעהמ"ס בית חדש). הגהות הגר"א להג"מ אליהו ז"ל הגאון מוילנא (הוגהו ונתקנו ע"פ כ"ק מגליון הש"ס שלמד בו וזכינו למסכתות רבות ממנו). מראה יחזקאל הגהות להג"מ יחזקאל הלוי לנדא ז"ל אבד"ק פראג (בעהמ"ס נודע ביהודה כו). מעשה ר"ב הגהות להג"מ בצלאל רנשבורג ז"ל (בעהמ"ס הורה גבר). גליון הש"ס להג"מ עקיבא איגר ז"ל אב"ד דק"ק פוונג.

כל אלה נסדרו בספר חדש בהשלמת השמטות הצנוורה ובהדגשת דיבור המתחיל ברש"י ובתוספות.

ועליהם נוספו במהדורה זו מאת הרב עדין אבן-ישראל (שמינולין), בספר ובעריכה חדשים בצד דפי הגמרא פירוש חדש פירוש חדש המביא את כל לשון התלמוד מנוקד ומפוסק ומבאר כל פרט בהבנת המלים והתוכן ובהסברת דרך המשא והמתן שבתלמוד. בתוך הפירוש - תרגום מלא, מילולי ותוכני, באותיות מיוחדות, של כל לשון ארמית המצויה בתלמוד. מבואות וסיכומים לפני כל פרק, ולאחריו, דברי הסבר כלליים וסיכומי דברים, וכן הסבר בעיות מיוחדות וסוגיות מרכזיות המופיעות באותו פרק. עיונים מבחר שיטות ופירושים של הראשונים והאחרונים, דרכי פירוש נוספות, העמקת דברים, בירור מושגי יסוד, וביאור דרכי המחשבה. אורח ההלכה מסקנת ההלכה בנושאים הנידונים בתלמוד, מדברי התלמוד על לפוסקים האחרונים. מסורת הש"ס מקבילות לנאמר במסכת מן המשנה והתוספתא, מן התלמוד הבבלי והירושלמי וממדרשי ההלכה והאגדה, בתוספת מרובה על מסורת הש"ס שעל הדרך. גרסאות שינויי הנוסחות החשובים להבנת הענין, מכתב-יד, קטעי ה"גניזה", דפוסים ישנים ומקבילות בספרי הראשונים.

אישים תיאורים קצרים של אישים המוזכרים בתלמוד, דמותם וקורות חייהם. לשון ביאורן והבנת מקורותיהן של מלים משפות זרות המוזכרות בתלמוד. העולם תיאורים ותמונות של בעלי חיים וצמחים המוזכרים בתלמוד. החיים תיאורים, תמונות ורישומים של חפצים שהשתמשו בהם בימי התלמוד. תיאור דרכי החיים והרקע ההיסטורי של המאורעות. תוספתא בסוף המסכת - התוספתא למסכת, מפוסקת פיסוק מלא, בצירוף מראי מקומות למסכת, ופירוש קצר להבהרת עניינים וכיטויים סתומים. אירורים תרשימים ותצלומים, מעולם החי, הצומח וממצאים שנחשפו, הבאים להאיר ולהסביר את העניינים שמדובר בהם בתלמוד. מפתחות בסוף המסכת מפתחות מפורטים של הנושאים, הפוסקים, המונחים, האישים וכו' המופיעים בה. לעזי רש"י ביאור כל הלצות המובאים בפירוש רש"י.

הקדמה למסכת זבחים

מכולם, ויש קרבנות שיש להביאם רק מסוג אחד, ממין מסוים ובגיל מוגדר.

חלוקה אחרת היא לפי דרגות הקדושה בקרבנות, שבה מבחינים בין קדשי קדשים (ובניהם – בין קרבנות שמקריבים לפני ולפנים, וקרבנות שמקריבים בעזרה) ובין קדשים קלים.

הקרבנות השונים נבדלים זה מזה גם בכמה וכמה עניינים הנוגעים למקום ולזמן. לענין המקום, יש קרבנות הנשחטים רק בצפון העזרה ויש הנשחטים בכל מקום בה, יש שדמם נזרק בקדש הקדשים או על מזבח הזהב ויש שדמם נזרק על המזבח החיצון. ואף בזריקת הדם על המזבח החיצון יש מקומות שונים: יש שדמם נזרק מחצי המזבח ומעלה ואחרים שדמם נזרק מחציו ולמטה, יש הניתנים באצבע על ארבע קרנות המזבח ויש הניתנים ב"שתי מתנות שהן ארבע", ואחרים די להם בנתנת דם אחת.

וכן חלוקים הקרבנות לענין זמניהם, שיש קרבנות שיש זמן קבוע להקרבתם (כמו קרבנות הציבור), ויש כאלה שמביאים לפי צורך (כגון כפרת עוון), ויש שיכולים להתנדב ולהביאם בכל עת.

יש מן הקרבנות שאינם נאכלים כלל (כחטאות הפנימיות ועולה) ויש שנאכלים לכהנים, ואחרים שמקצתם אוכלים הבעלים. ואף אלה חלוקים בזמן אכילתם – יש הנאכלים ליום ולילה שאחריו, ויש הנאכלים לשני ימים והלילה שביניהם.

ככל הזבחים (קרבנות הבהמה) יש ארבע עבודות קודש קבועות: שחיטה (הכשרה גם בזר), קבלת הדם מן הבהמה כללי, הולכתו למזבח, וזריקת הדם. ובקרבנות העוף שנים: מליקה ונתנת הדם. רוב הקרבנות יש בהם (לפחות בחלק מהם, הקרוי "אימורים") שריפה או הקטרה (שריפה על גבי המזבח).

גבולות הזמן והמקום ודרך העבודה המדוייקת חשובים ביותר בקרבנות, ויש קרבנות שכל שינוי באלה פוסלם. ויש קרבנות אחרים שאף שמעשיהם לכתחילה הם באופן אחד אין הם נפסלים לגמרי בשינוי כלשהו.

מערכת דינים המיוחדת לקרבנות היא במה שהקרבנות יכולים להיפסל לא רק במעשה פסול (בשינוי המקום, הזמן, או אופן עשייתם) אלא גם במחשבה פסולה. ובאלה יש כמה דרגות: החושב בשעת אחת מעבודות הקודש להקריב או לאכול את הקרבן לאחר זמנו – הרי זה פיגול, וחייבים כרת על אכילתו; והחושב להקריב או לאכול שלא במקומו – הרי זה פסול. ושני אלה פוסלים בכל הקרבנות. ויש מחשבות אחרות, שאם חושב להקריב את הקרבן שלא לשמו אלא לשם קרבן אחר, ברוב הקרבנות הקרבן כשר אלא שלא יצאו הבעלים ידי חובתם (מלבד פסח וחטאת). וכן כאשר חושב להקריבו לשם אחרים שאינם בעליו –

עבודת הקודש בבית המקדש (הקרויה בדברי חכמים "עבודה" סתם) היא מיסודי התורה, ואחד משלשה עמודים שהעולם עומד עליהם¹. למן ראשיתה מימי היות אדם על הארץ² ועד לחזרתה לעתיד לבוא³. ואף שחרכ בית המקדש, והלכות הקרבנות נעשו כ"הלכתא למשיחא"⁴ לא חדלו לעסוק בהם בעיון רב, עד שיש בידינו תלמוד שלם לסדר קדשים⁵.

מסכת זבחים, הקרויה בתלמוד עצמו "שחיטת קדשים"⁶ עוסקת בביאור מקיף של דיני הקרבנות הבאים מן החי (כלומר, מן הבהמה ומן העוף, כאשר למנחות הבאות מן הצומח נתייחדה מסכת מנחות). בעיקרה עוסקת המסכת בדיני הקרבת הקרבנות; מקום הקרבתם, דרך עשייתם, והדברים הפוסלים אותם. ואולם אין היא מבארת ממה מביאים כל קרבן, ועל מה ומתי מביאים את הקרבנות לסוגיהם. נושאים אלה מבוארים במסכתות רבות אחרות, ולא רק בסדר קדשים⁷. כמו כן אין המסכת עוסקת בסדר העבודה שבמקדש, לא זה הקבוע, שנתייחדה לו מסכת תמיד, ואף לא זה השייך לימים ומועדים מיוחדים, שאף להם נתייחדו מסכתות מיוחדות, כגון פסחים ויומא. אמנם, בתחום המוגדר של דרכי הקרבת הקרבנות כוללת המסכת את רוב ההלכות.

בהיותה המסכת הראשונה בסדר קדשים, ודיני הזבחים המבוארים בה נוגעים לעיקר הדברים הנעשים במקדש, כוללת מסכת זבחים גם מספר נושאים כלליים יותר, מעבר לנושא המוגדר שלה, ודברים אלה משמשים כתשתית למסכתות אחרות שבהן יש דיון בהלכות פרטיות יותר. אף שדיני הקרבנות נאמרו בתורה בפירוט רב⁹ הרי כדרך דברי התורה אין הם מסודרים ומוגדרים בכללים אלא כתיאורים ודינים פרטיים. וכדרכה של התורה, גם במקומות שבהם יש "מקרא מרובה" אין די בכתוב עצמו כדי להורות לנו מה יש לעשות בפועל, ואנו נזקקים למסורת הדורות ולדברי חכמים כדי להגיע לידי הלכה למעשה. כמו כן, עוסקת התורה שבכתב בעיקר בצד החיובי, באופן שבו יש לעשות את הדברים, ואינה מקדישה מקום רב למקרים בהם לא נעשו הדברים כראוי. ועל כן עניינה של מסכת זבחים הוא בהגדרות כוללות ומיון מסודר של עבודות הקרבנות למיניהם, בבירור מפורט של טעויות שגגות וזדונות אשר בגללם אין הדברים נעשים בדרך הראויה, וכיצד יש לנהוג במקרים אלה.

באופן כללי יש לחלק את הקרבנות (מן החי) ואת דרכי עבודתם במספר אופנים. החלוקה הפשוטה היא בין זבחים (זבחי בהמה) ועופות, ששניהם נדונים במסכת זו לכל פרטי הדינים השייכים בכל אחד מסוגים אלה. כמו כן יש חלוקה של הבהמות הראויות לקרבן לפי סוגיהן (בקר או כבשים ועזים) לפי מינן ולפי גילן, שיש קרבנות שיכולים להביא

עורך ראשי: הרב עדין אבן ישראל (שטיינולץ)
עורך: הרב יהונתן אליאב, הרב אברהם ישראל בן שלמה,
הרב אהוד גולדברג, הרב דניאל אליאב
מפתח נושאים כללי: הרב אמחייה אבן ישראל
גרפיקה עימוד ואיורים: מיכאל אטקין
איורים: שלמה שטראוס
מרכז המערכת: מאיר הנגבי
הספר יצא לאור בסיוע משרד המדע, התרבות והספורט - מנהל התרבות
ובסיוע קרן MATANEL

תלמוד בבלי מהדורת קורן מנוקד, The Koren Talmud Bavli with Classic Vilna Format opposite the Steinsaltz Page
מבואר ומתורגם ע"י הרב עדין אבן ישראל (שטיינולץ) Commentary by Rabbi Adin Steinsaltz
מסכת זבחים א' Masekhet Zevahim, Part 1
מהדורה עברית גדולה Hebrew Edition, Large

© כל הזכויות שמורות למכון הישראלי לפרסומים תלמודיים ירושלים, 2011 Copyright © The Israel Institute for Talmudic Publications, 2011
POB 1458, Jerusalem ISRAEL

עמודי וילנא ע"י "תוים הוצאה לאור" Vilna pages: Tavim Publishing
ת"ד 7847 ירושלים POB 7847 Jerusalem
עמודי הביאור ע"י "ספרי מילתא" Commentary pages: Milta Books
ת"ד 1458 ירושלים POB 1458 Jerusalem

הוצאת קורן ירושלים בע"מ Koren Publishers Jerusalem Ltd.
ת"ד 4044 ירושלים 9104001 POB 4044, Jerusalem 9104001, ISRAEL
טל': 02-6330530 פקס: 02-6330534 Pob 8531, New Milford, CT 06776-8531, USA
www.korenpub.com www.korenpub.com

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לאחסן במאגר מידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או בכל אמצעי אלקטרוני, אופטי, מכני, או אחר כל חלק שהוא מן החומר שבספר זה. שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב מהמוציא לאור.

Considerable research and expense has gone into the creation of this Work, and unauthorized copying may be considered g'neivat da'at as well as a breach of Copyright law. No part of this Work may be reproduced in any format, including photocopies for either personal or institutional use without the prior written authorization of the Publisher.

מסת"ב 978-965-301-511-1 ISBN 978-965-301-511-1

נדפס בישראל 2021 Printed in Israel 2021

פתיחה לפרק "כל הזבחים"

"מוֹצֵא שְׁפִתָּי תִּשְׁמַר וְעֵשִׂיתָ בְּאֲשֶׁר נִדְרָתִי לַיהוָה אֱלֹהֵיךָ נִדְבָה." (דברים כג, כד)
"זאת התורה לעלה למנחה ולחטאת ולמלוואים ולקרבן השלמים." (ויקרא ז, לו)
"וְעֵשִׂיתָ פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֵיךָ." (דברים טו, ב)
"וְאִמְרַתֶּם זֶבַח פֶּסַח הוּא לַיהוָה." (שמות יב, כו)
"וְכַפֵּר עֲלֵיו הַכֹּהֵן עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְנִסְלַח לוֹ." (ויקרא ד, לה)

אף שיש במעשה הקרבנות עבודות מרובות, ארבע עבודות הקשורות בהזאת הדם על המזבח (שהיא עיקר ריצויו של הקרבן וכפרתו) הן השייכות בכל הקרבנות – שחיטה, קבלת הדם, הולכת הדם, וזריקת הדם על המזבח. עבודות אלה שונות זו מזו, שהרי שחיטה כשרה גם במי שאינו כהן מה שאין כן בשאר העבודות, והולכה יכולה להיעשות באופנים שונים, ופעמים שאינה נחוצה למעשה. ומשום כך ראוי לברר באלו מן העבודות פוסלות המחשבות שאינן נכונות.

בעיה אחרת היא שאלת "עירוב מחשבות". האם הפסול שייך רק כאשר חושב אותה מחשבה במשך כל העבודות או אם באחת מהן לבדה. ואם מחשב בשעת עבודה שתי מחשבות, הן מחשבה פסולה והן מחשבה נכונה האם המחשבה הראויה מבטלת את המחשבה הפסולה או שהפסול נשאר במקומו. בירורן של השאלות הללו הוא עיקרו של פרק זה.

פרק זה עוסק בעיקרו בנושא אחד – בזבחים שעבודת הקודש נעשתה בהם כראוי, אלא שחשבו בהם מחשבה שאינה נכונה.

בפרק זה מבואר כי איטור מן התורה הוא לחשוב מחשבה בלתי נכונה בקרבנות, אלא שדנים בהלכה מה הדין כאשר חשב העובד מחשבה כזו, ובאיזו מידה מחשבה זו פוסלת או פוגמת את הזבח.

בפרק זה עוסקים בשתי מחשבות בלתי נכונות¹: במי שחושב להקריב קרבן שלא לשמו, כלומר לא לשם המטרה שעבורה הוקדש קרבן זה. ומחשבה אחרת, במי שחושב להקריב את הקרבן לא עבור בעליו אלא עבור אדם אחר. כמה וכמה שאלות מפורטות צריכות להתברר בהלכות כלליות אלה. תחילה, האם כל הזבחים נפסלים במחשבות בלתי נכונות אלה או רק מקצתם. ואותם זבחים שלא נפסלו האם הם כשרים לגמרי או שלא הוכשרו כראוי. שאלה אחרת היא לגבי העבודות שבהן מחשבה כזו פוסלת.

השם "שם הקרבן או שם הבעלים).

1. כן בסוגית התלמוד, אף שבמשנה כאן אין חלוקה מפורשת ביניהן, וכן הרמב"ם כולל את שתיהן בשם אחד "מחשבת שינוי

הקרבת כשר (חוץ מקרבן פסח) ולא יצאו הבעלים ידי חובתם.
 כיון שמסכת זבחים עוסקת בדרך הקרבת הקרבנות במקדש היא מגיעה גם לבירור מקיף של האיסור בתורה שלא להעלות קרבנות מחוץ למקדש, לפי שיש בין שני דברים אלה הקבלה בדרך ניווד. וכן יש בה דיון יסודי (שיש לו משמעות לתחומים הלכתיים רבים) בדיני תערוכת ובליעת איסורים.
 במסכת זבחים יש גם דיון הנוגע לענייני קדשים בכללם, בצד המיוחד שיש למדרשי ההלכה בדיני קדשים, שמבדילים ממדרשי הלכה אחרים.
 אלה הם עיקר ענייניה של המסכת, אף שכדרך הגמרא נדונים בה גם נושאים אחרים בדרך אגב.
 במסכת זבחים ארבעה עשר פרקים, שיש מהם מוגדרים בנושא אחד ויש שעוסקים בכמה נושאים, העוברים מפרק לפרק.
 פרק ראשון "כל הזבחים" – עוסק בפסול הקרבנות במחשבה שלא לשמם.
 פרק שני "כל הזבחים שקבלו דמן" – דן בקרבנות שנפסלים משום שנעשו על ידי הפסול לכך או בדרך שאינה ראויה, וכן בדיני מחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו.
 פרק שלישי "כל הפסולין" – דן בעיקר בדיני מחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו, ובמחשבות בלתי ראויות שבכל זאת אינן פוסלות את הקרבן.
 פרק רביעי "בית שמאי" – עוסק בעיקר בדברים שאין בהם משום פיגול או פסולים אחרים.
 פרק חמישי "איזהו מקומן" – הריהו תיאור כולל של

הזבחים, מקומם וזמנם.
 פרק שישי "קדשי קדשים" – עוסק בעיקרו בדרך ומקום הקרבת קרבנות העוף.
 פרק שביעי "חטאת העוף" – דן בשינויים שעושים בהקרבת קרבנות העוף, מה מהם פוסל ומה אינו פוסל.
 פרק שמיני "כל הזבחים" – עוסק בדיני תערוכות של קרבנות (וחלקי קרבנות) שנתערבו באחרים.
 פרק תשיעי "המזבח מקדש" – עוסק באיזה אופן מקדש המזבח את העולה עליו, גם אם הוא פסול, וכן כיצד מקדש כלי שרת את הניתן בו.
 פרק עשירי "כל התדיר" – דן בדיני הקדימה של קרבנות מסוגים שונים.
 פרק אחד עשר "דם חטאת" – עוסק בדיני המירוק והכיבוס וההכשרה של דברים שנבלע מהם דם קרבן או בשרו.
 פרק שנים עשר "טבול יום" – עוסק בקרבן לאחר שנעשתה עבודת דמו והקטרת אימוריו. ובכלל זה בחלקם של הכהנים בקרבן, ככהנים הראויים ושאנים ראויים לקבל חלק מן הקרבנות.
 פרק שלשה עשר "השוחט והמעלה" – דן באיסור של שחיטת או הקרבת קרבנות מחוץ למקדש.
 פרק ארבעה עשר "פרת חטאת" – מגדיר מה הם הקרבנות שאין בהם איסור גמור של שחיטה והעלאה בחוץ, ובזמנים ובמקומות שיש בהם איסור זה.
 יש במסכת זבחים דברי אגדה מעטים, ובעיקרם הם באים להאיר ולהוסיף על הסוגיות ההלכתיות שבה.

- 1 אבות פ"א מ"ב.
- 2 בראשית ד, ג – ד. וראה ע"ז ח, א. שבת כח, ב.
- 3 ראה ישעיה ב, ב. וראה רמב"ם ספר שופטים הלכות מלכים פ"א ה"ד.
- 4 זבחים מה, א ועוד.
- 5 לפנינו מצוי תלמוד לסדר קדשים רק בתלמוד הבבלי. אבל יש מן הראשונים המעידים כי היה תלמוד ירושלמי לסדר זה, אלא שלא נשתמר, ואולי אבד לגמרי.
- 6 סנהדרין נא, ב ועוד.
- 7 כגון עולת ראייה ושלמי חגיגה במסכת חגיגה, ולהבדיל ממנה,

מסורת הש"ס

- א. משנה ידים פ"ד מ"ב. מנחות ד.ב. תוספתא זבחים פ"א א. מכלילת שמות יב, כא. מדרש תנאים דברים כג, כד. ילק"ש תורה רז. שם רח. שם תתקלו.
- ב. ראה ירושלמי נזיר פ"ד ה"ד.
- ג. פסחים עג,ב.
- ד. (כל הענין, בשניונים) מנחות ב.א.
- ה. שם. זבחים ז,ב. ילק"ש תורה תתקלו.
- ו. (הבטוי, לעתים בסדר הפוך) ברכות ד.ב. יבמות לה.ב. כ"ב ח.ב. ט.א. סנהדרין ל.א. שבועות כ.ב. ע"ז לד.ב. זבחים ז.ב. מנחות ב.א. — ב. י.ג.ב. עג.ב. חולין קיח.ב. תמורה ל.ב. ילק"ש תורה רמז. שם שלט. שם תנא. שם תרלט. שם תתמב. שם תתפח.
- ז. זבחים ד.ב. מנחות ב.א. מדרש תנאים דברים כג.ב. ילק"ש תורה תנח. תקמ. תתקלו.

גרסות

והחטאת במשניות: ומן החטאת.

יוסי בן חוני בכת"מ: יוסף בן חוני ויש בכת"מ: ר' יוסי בן חוני.

לשם כבוד ולשם מעשר בכת"מ: לשם כבוד ומעשר.

למיתנא אלא שלא עלו בכת"מ: למיתנא אלא.

לשון

אי בעית אימא סברא אי בעית אימא קרא צורה מצויה זו שמן הארמית (=אם) רוצה אתה, אמור סברה. אם רוצה אתה, אמור פסוק), הריהי משמשת כמנוח רווח במהלך הדיון שבין חכמים, והיא משמשת כהצעה לצורך הבאת שתי אריות לענין הנידון, אחת סברה ואחת מן המקרא. צורה זו מורכבת לרוב ממשפט פתיחה ("אי בעית... ואי בעית...") ומשפט פירוט החוזר על אותו דגם לשון "אי בעית אימא... אי בעית אימא...". אכן צורת משפט הפתיחה אינה קבועה, ויש והיא באה בהקדמת סברה למקרא ויש שהיא באה בהקדמת המקרא לסברה. אף בפירוט הדברים אין זו צורה קבועה, ויש שהתפרטה תחילה הסברה ויש שהוקדם המקרא. אשר לשאלה מדוע נכתב המקרא אם ישנה סברה בדבר (שהיא כשלעצמה עדיפה, ראה ב"ק מו,ב), היו שכתבו שהוא משום שאין הסברה פשוטה כשלעצמה, והרי זה כאומר שאפילו אין סברה בדבר הרי שיש מקרא. ויש שאמרו שאמלא המקרא לא היה הדבר הנסמך על הסברה אלא מדברי סופרים, ואילו המקרא מעמיד על דין תורה.

אישים

שמעון אחי עזריה שמעון אחי עזריה נזכר פעמים אחדות במשנה ובמקורות אחרים, כבן דורם של ר' אליעזר ור' יהושע תלמידי יבן יוחנן בן זכאי. אף שגם עזריה היה חכם, מכל מקום היה אחי שמעון גדול ממנו בתורה, ונקרא על שמו משום שהיה עזריה זקן מפרנסו (ראה ביוק"פ פכ"ה ב). לדעת הרמב"ם עזריה הוא אביו של ר' אליעזר בן עזריה, שהיה ידוע כש"ר מופלג (ולפי זה היה כנען מיוחס, עד לעזרא. ראה ברכות כז,ב).

א משנה פל הזבחים (מיני הקרבנות) שנגזבו (נשחטו) שלא לשמן שהקדיש בהמה לקרבן מסוג מסויים, ובזמן השחיטה התכוון לשם קרבן אחר — הרי הם פְּשִׁיִּים כשלעצמם, ואפשר להמשיך את סדר העבודה שלהם, ואף לאכול את בשרם אם הם מהקרבנות הנאכלים, אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה, והבעלים צריכים להביא קרבן אחר כדי למלא את חובתם. ודין זה הוא בכל הקרבנות, חוץ מן קרבן הפסח והחטאת, שאם נזבחו שלא לשמם הרי הם פסולים לגמרי. אלא שגם באלו יש הבדל, כי הפסח פסול כשנשחט שלא לשמו. דווקא בַּזְּמַנו כלומר, בזמן שמצוה לשחוט אותו, בערב פסח אחר חצות היום, והחטאת כָּכָל זְמַן. ר' אֶלְיעִזֵּר אומר: אף האֶשֶׁם פסול כשנשחט שלא לשמו, ולשיטתו צריך לשנות כאן: הפסח בַּזְּמַנו, והחטאת והאֶשֶׁם כָּכָל זְמַן. אָמַר ר' אֶלְיעִזֵּר לנמק את דבריו: החטאת פָּאָה על חטא והאֶשֶׁם פָּאָה גם הוא על חטא, ומה חטאת פְּסוּלָה שְׁלֵא לְשִׁמָּה, אף האֶשֶׁם פְּסוּל שְׁלֵא לְשִׁמּוֹ. יוֹסֵי בֶן חוֹנִי אומר: לא רק הפסח והחטאת פסולים כשנשחטו שלא לשמם, אלא גם קרבנות אחרים הַנְּשַׁחֲטוּת לְשֵׁם פֶּסַח וְלְשֵׁם חֲטָאת — פְּסוּלִין. שְׁמַעוֹן אָחִי עֲזַרְיָה אומר: יש לחלק באופן זה, כל מיני הקרבנות אם שֶׁחָטָן לְשֵׁם קָרְבָן שבמעלתו גְּבוּהָ מִקָּדֶשׁ — פְּשִׁרִין, שחטן לְשֵׁם נְמוּדָה מִקָּדֶשׁ — פְּסוּלִין. פִּיצֵד? קְדָשִׁי קְדָשִׁים, כגון חטאת ועולה, שֶׁשֶׁחָטָן לְשֵׁם קְדָשִׁים קְלִים, כגון לשם שלמים — פְּסוּלִין, קְדָשִׁים קְלִים שֶׁשֶׁחָטָן

עיונים

שלמים עליו אלא אם היתה "עקירה", שנתכוון במפורש לשחוטו לשם קרבן אחר. החטאת באה על חטא וכו' לדיק הדברים, יש חטאות שאין באות על חטא (כגון חטאות הציבור) וכן יש אשמות כאלה (כגון אשם מצורע). אלא בדרך כלל אמר, שקרבנות חטאת ואשם הם קרבנות הבאים כרגיל על חטא (תוס').

הנשחטין לשם פסח כתב רש"י שאף לשיטתו יש לומר שהנשחטים לשם פסח אין נפסלים לגמרי אלא בזמן הראוי לשחיטת הפסח, שאז הפסח פסול שלא לשמו (ראה בגמרא להלן י"א,א).

קדשי קדשים ששחטן וכו' קדשי קדשים הם חטאת ואשם (שנקראו בתורה במפורש "קדשי קדשים") וכן עולה ושלמי ציבור. המאפיין אותם לעומת קדשים קלים (שבכללם: שלמים, תורה, איל נזיר, כבוד מעשר ופסח) הוא שאינם נשחטים בכל העזרה, אלא בצפון. וכן לגבי אכילת בשר הקרבן, שהנאכלים שבהם (חטאת חיצונה, אשם ושלמי ציבור, וכן מנחות) אינם נאכלים אלא על ידי הכהנים, ואינם נאכלים אלא בתוך העזרה.

לשם גבוה מהן וכו' ובפרק העשירי (להלן פ"ט,א) דנה המשנה בסדר הקרבת הקרבנות, בשאלה איזה קרבן קודם לחבירו, ומחלקת בין קדשי הקדשים עצמם, וכן חלוקת מפורטות יותר בין הקדשים הקלים. ובשפת אמת סבור כי אולי יש מקום ללמוד משם לעניינינו, ולא ניתנו כאן אלא דוגמאות (וכן הסביר ר' עקיבא איגר לענין כבוד ומעשר). אבל אחרונים אחרים (ראה קרן אורה) הסבירו כי התנא במבואר לא חילק כאן בקדשי קדשים בין גבוהים לנמוכים, לפי שאין ההבדל בניהם מובהק כמו ההבדל בין קדשי קדשים צדקיים קלים, או בין שלמים לכבוד ומעשר (ראה להלן). וכן יש מי שכתב כן לענין כבוד ומעשר, כי מעלת הכבוד שקדושתו מרחם, אינה שייכת לדרך עבודת הקרבן, ולענין זה שעליו מדובר כאן כבוד ומעשר שווים (זבחי קדש).

כבוד ומעשר שאף שגם הם כלולים בהגדרת קדשים קלים כמו שלמים, מכל מקום נמוכים הם במעלה, משום שיש שינוי ניכר בין אלה, שבכבוד ומעשר אינם טעונים סמיכה כשאר קרבנות, ולא נסכים, ונתינת דמם אינה במתנות על הקרנות לשם כפרה, אלא בנתינת אחת על היסוד. ועוד, שאין בהם נתינה של חלק לכהנים (ואף הכבוד שנאכל לכהנים ניתן להם כבעלים).

למיתנא אלא רש"י מסביר שהשאלה היתה מפני מה לא אמר "ולא עלו" בקיצור, שהרי ראוי לשנות בדרך קצרה ככל האפשר. וראה בתוס' טו"ן שהסבירו (וראה ביתר אירוכות בשטמ"ק בתחילת מנחות בשם תוס' ר"פ) שהמלה "אלא" יש בה הרדשה, שהיא מניחה הנחה ונסתת, מעבר למה שנאמר תחילה, שקרבן זה כשר וניתן להמשיך בעבודתו ביריקת הדם וכו', כשהוא רש"י (שנחנה), והיא שיש בו כל צד של כשרות, ואין בו אלא פסול זה שאינו עולה לבעלים. ויש לשאול, איפוא, איזה צד נוסף של כשרות יש בו.

הא קא משמע לן וכו' בתוס' העירו שלעתים שנה התנא "ולא עלו" ולא דקדק לומר "אלא". ואולי משום שמסמך על האמור כאן שהוא עיקר ההלכה. בקדושתיהו קיימי כלומר, עדיין שם הקרבן המקורי עליו, כגון שאם היתה זו עולה ששחטה לשם שלמים עדיין שם עולה עליה, וממילא עומד בעינו האיסור לעשות עבודת נוספת שלא לשמה (תוס' טו"ן. וראה בספר רשע המבוח שכיוון לדבריו).

אסור לזרוק דמה שלא לשמה והוסף בובח תורה שיש כאן דגש מיוחד בקרבן שכבר שחט שלא לשמו, מעבר לזה קרבן אחר. שכאן אין די במחשבה סתמית (שכמבואר להלן דינה כמחשבה מפורשת לשם הקרבן שהוא מקיב), שהרי כל מה שהוא עושה — על דעת הראשונה הוא עושה. איבעית אימא סברא ויש לשאול: כיון שיש בידו מקרא, לשם מה להוסיף לכך סברה? ויש לומר כי מן הכתוב אפשר ללמוד רק לענין נדר ונדבה, אבל לא לענין חובת המוטלת עליו שלא מחמת נדר מפורש שלו (שלום רב).

ההלכה

עולה ששחטה שלא לשמה וכו' אסור לחשב בקדשים מחשבה שאינה נכונה. ולפיכך גם זבח שנשחט שלא לשמו, או מנחה שנקמצה שלא לשמה, בין שעשה כן בודון ובין בשגגה — חייב להשלים את יתרו העבודות לשמן. וכדברי רבא. (רמב"ם שם ה"ג. וראה שם פ"ח ה"א).

אורח

שנזבחו שלא לשמן כל הזבחים שנשחטו שלא לשמם, בין בקרבנות יחיד ובין בקרבנות ציבור — כשרים, אלא שלא עלו לבעלים לצאת ידי חובה. חוץ מן החטאת והפסח, שאם נשחטו שלא לשמם — פסולים. (רמב"ם שם ע"ד עבודה הלכות פסולי המוקדשין פט"ו ה"א).

כל הזבחים פרק ראשון זבחים ב"עב

הלא נִדְרָה הוּא, שהרי נאמר "כאשר נדרת", ויש הברל בין נדר לנדרה! אֶלָּא כן צריך הנדבה: אם פָּמָה שֶׁנֶּדְרָתָ עִשִׂית וְהבאת את הקרבן בכל פרטיו כמו שנדרת — יָהָא נִדְרָה תַּצַּב בו ידי חובת הנדר, וְאֵם לא שלא עשית כמו שנדרת — נִדְרָהָ סַחַם יְהִיא, כאילו קרבן אחר הוא, ולא הקרבן שנתייבב בו בנדר. וְנִדְרָהָ מִי שְׂרֵי לְשַׁנּוּי (האם מותר לשנות) כָּה לעשותה לכתיחילה לשם דבר אחר?

א אָמַר לִיה [ד] רִבִּינָא לְרַב פְּפָא: לֹא הָיִית גְּבָן בְּאוֹרְתָא בַתְּחוּמָא (הייית אצלנו אמש בתחום) הַמְקוּם בֵּין תְּרֻמָּה, וְלָכֵן לֹא שִׁמַּעְתָּ דְרָמִי (שהשליך) רַבָּא מִיַּלְמָא מְעַלְּיָתָא אֶהְרַדִּי וְשַׁנִּי לָהּ (דברים מעולים זה על זה. הראה סתירה ביניהם, ותיקן אותם). מָתָּי מִיַּלְמָא מְעַלְּיָתָא (מה הם הדברים המעולים הללו)? תַּנָּן (שנינו במשנתנו): כָּל הַזְּבָחִים שֶׁנֶּשְׁבַּחוּ שְׁלָא לְשָׁמְן כֶּשֶׂרִים, אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה. וּנְדִיִּיק: טַעֲמָא (הטעם, דווקא) מְשׁוּם שֶׁנִּשְׁחַטוּ שְׁלָא לְשָׁמְן אלא לשם קרבן אחר, הָא [הרי] אִם שְׁחַטְן סַתְמָא [סתם] ולא פירש לשם מה — עָלוּ נְמִי (גם כן) לְבָעִלִים לְשֵׁם חוֹבָה, אֶלְמָא סַתְמָא נְמִי כָּל שֶׁנֶּשְׂבַּחוּ דְרָמִי (מכאן שדבר הנעשה סתם גם כן כמו לשמן הוא נחשב). וְרַמְיָנְהּ (ומשלכיהם, מראים סתירה) מָמָה שֶׁשָׁנַיְנו בְּמִסְכַּת בִּישׁוּן: כָּל הַגַּט שֶׁנֶּשְׁבַּחוּ שְׁלָא לְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמְתַּגַּרְשָׁתָּהּ — פְּסוּל, מְשׁוּם שֶׁצַּרִיךְ לְהִיכַתֵּב לְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמְתַּגַּרְשָׁתָּהּ דּוּקָא. ואילו בדין זה למדנו שגט שנכתב סַתְמָא [סתם] שלא לשם אשה מסויימת נְמִי (גם כן) פְּסוּל (כאשר יבואר להלן)! וְשַׁנִּי [ותוירן] רבא כן: זְבָחִים בְּסַתְמָא לְשָׁמְן עוֹמְדִין לשם הקרבן שהוקדשו לו מתחילה, וצריך לעקור אותם משמם הראשון כדי שישתנה שמם, אבל אִשָּׁה בְּסַתְמָא לָא (בסתם לא) לַגְּרִישׁוּן עוֹמְדִין, ולכן צריך הגט להיכתב במכוון לשמה.

ומבררים את שתי ההנחות שהניח רבא בענין זה. ושואלים: וְזֶבְחִים בְּסַתְמָא (בסתם) כִּשְׁרִיין מְגֻלָּן (מנין לנו) דבר זה? אִילְמָא מָהָא דְתַנָּן (אם תאמר מוז ששנינו) ששנינו: כָּל הַזְּבָחִים שֶׁנֶּשְׁבַּחוּ שְׁלָא לְשָׁמְן כו' לא עלו לבעלים לשם חובה, לָא קִתְּנִי (שנה היתא) בּוּנּוּס "שְׁלָא נִנְחָה וְלְשָׁמְן", שִׁמְשַׁמְעוּ — כל עוד לא נזכרו להביא אחר. ואילו בנדרה הלשון היא "הרי זו" (לקרבן). שבה אין אחריות אישית, אֶלָּא צריך להביא מה שנדר, ואם איננה בנדרה תקלה — אינו צריך להביא אחרת תחתיה. היא לנדרה כלומר, קרבן זה יחשבו לו כאילו הנתרב נדרה אחרת (רש"י). ואינה שיכת לנדר שנדר, שכדברי המשנה לא יצא בו, ושכרץ להביא אחר לנדר ידו חובתו. מי שרי לנדרה רש"י מסביר כאן שאסור לשנות משום שיש איסור לחשב בקדשים מחשבת פסול. כפי שלמדה הגמרא להלן (ט"ב), מדרשת התורה "לא יחשב" (ויקרא ז, יח) מנהג החושב מחשבת פסול לוקה. וכן כתב הרמב"ם במשנה תורה איסור זה, והמביא ב"א אֶת הַקָּרְבָן לְשַׁמּוֹ, מִן הַחֲבוּבִים, וּבְמַסְכַּת מִנְחוֹת (ב"ב), מביא רש"י שיש אף מצוה לשחוט את הקרבן לשמו, ולא זבח שלמים" (ויקרא ג, א) שדרשוהו בגמרא להלן (ד"א, ט) שתהא זביחה לשם שלמים.

בתחומא רש"י מסביר כאן שהיה הדבר בליל שבת, וכיון שלא היה בתוך תחום השבת לא היה יכול רב פפא להגיע ולשמע את הדברים. ובמסכת בבא קמא (כ"א), מביא רש"י פירוש אחר, ש"תחומא" הוא כינוי לבית המדרש. ואולי לכך התכוון רשב"ם במסכת בבא בתרא (נ"א), ש"תחומא" — בקצה התחום, ומפרט, כמבואר כאן, דוגמאות להלכה זו. **זבחים בסתם** לשמן עומדין כלומר, בין שחיתס בהכמה על ידי הכהן ובין כתיבת גט. אשה על ידי הלשון, אינם מועילים לענינם אלא אם נעשו לשם מה שהתכוונו לו הבעלים. אלא שבהמה שהוקדשה על ידי הבעלים לשם קרבן מסויים — כבר חל עליה שמו של אותו קרבן, וכל עוד לא עקר ממנו את שמו — עומד הוא מן הסתם לשמו. אבל אשה — היא לא צריה בעלה לכתוב גט זה עבורה, ואין כוונת בעלה לגרשה, והואיל וכן אינה נחשבת כמי שעומדת להיות מגורשת, ולכן אין מקום לומר שהוא כתוב לשמה אם לא נעשה הדבר כן במפורש.

אשה בסתמא וכו' ובתוס' כתבו שאפילו אשת איש שניתנה, שמן הדין אינו רשאי לחיות חיי אישות עמה, אף היא אין חובה לגרשה, ולכן אין סתמה עומדת לגירושין כלל. **כיצד לשמן ושלא לשמן** בתחילת אותה משנה ה'א, ג'א, נאמר: והפטח והחטאת ששחטן שלא לשמן, קיבל (הדם) ההלך ורק שלא לשמן לא לשמן ושלא לשמן, לא שלא לשמן ולשמן — פסולים. והמשנה הולכת ומפרטת, כמבואר כאן, דוגמאות להלכה זו. **לשם פסח וסתמא** מדברי רש"י עולה שמדובר כאן בעבודה אהת, שבכתיחה שוחט אותה במורש של פסח, ואחר כך עושה זאת בסתם. ותוהו בתוס': וכי באותה עבודה צריך לומר ולחזור ולומר לא הנת שהוא עושה אותה לשמה? ולכן לדעתם פשוט יותר להסביר שמדובר בשתי עבודות, שעושה עבודה אחת (כגון שחיטה) לשמה, ועבודה אחרת (כגון קבלת הדם

משם אין ראה, דִּילְמָא שְׁאֵנִי תָּהִם (שמה שונה שם). דְּאָמַר (שהתנא אומר): כָּל הַעוֹשֶׂה דָּבָר — עַל דַּעַת רְאִשׁוֹנָה הוּא עוֹשֶׂה, וכיון שפירש שבתחילה הוא עושה לשמה, אין להניח שהוא משנה דעתו! אֶלְּא נאמר כי מְסִיפָא [מחטוף] של אותה משנה אפשר להוכיח, שנאמר שם: מַהוּ שְׁלָא לְשָׁמְן וְלְשָׁמְן הַפּוֹסֵל בִּפְסַח וְחַטָּאת? כָּגוֹן לְשָׁם שְׁלָמִים וְלְשָׁם פֶּסַח. וּנְדִיִּיק: טַעֲמָא (הטעם, דווקא) שְׁאֵמַר לְשָׁם שְׁלָמִים וְלְשָׁם פֶּסַח, הָא סַתְמָא (הרי סתם) ואחר כך לְשָׁם פֶּסַח — פָּשָׁר. על כך יש להשיב: אף משם אין להוכיח, דִּילְמָא שְׁאֵנִי תָּהִם (שמה שונה שם). דְּאָמַר (שהתנא אומר): וּלְכִיחַ סוּפוּ עוֹשֶׂה לְכַחַתְלוּ, שאם כסוף נתכוון לשם פסח מן הסתם התכוון לכך אף בתחילה! אִי נָמִי [או גם כן] אפשר לדחות באופן אחר: אָיִדִּי דְתַנָּא [ומתן] ששנה] בתחילה לְשָׁמְן וְשְׁלָא לְשָׁמְן, ושם דווקא אם חשב שלא לשמן פסול (אבל בסתם — על דעת ראשונה הוא עושה) תַנָּא נְמִי (שנה גם כן) באותו סגנון לשון שְׁלָא לְשָׁמְן וְלְשָׁמְן, אף שלהלכה גם בסתם ולשמן היא פסול! אֶלְּא מָהָא [ממשנה זו] אפשר להוכיח שקרבן כשר בסתם, ששנינו להלן: לְשָׁם שֶׁנֶּשְׁבַּחוּ דְקָרִים זִנְחָה צַרִיךְ שִׁיחָא זִנְחָה (נשחט): לְשָׁם זִנְחָה לשם הקרבן המסויים שהוקדשו לו (עולה, שלמים, וכו'), לְשָׁם זִנְחָה לשם בעליו, לְשָׁם שֶׁם שעושה אותו לשמו של הקדוש ברוך הוא, לְשָׁם אִשִּׁים שיעלה כקרבן על גבי המזבח, לְשָׁם רִיחַ שִׁיקְטִירוֹ באופן שיעלה ריחו, לְשָׁם יַחֳוֹחַ לשם נחת רוח לה'. וְהַחְטָאתָ וְאִשִּׁים — לְשָׁם חֲטָא. אָמַר ר' יוֹסִי: אִף מִי שְׁלָא הָיָה בְּלַבּוֹ לְשָׁם אֲחַת מִכָּל אֶלּוּ וְלֹא חָשַׁב עֲלֵיהֶם כֻּלָּ — הָרִי זֶה פָּשָׁר, שְׁתַּנְיָא בֵּית דִּין הוּא. ומסבירי: אֲתַנּוּ (התנו) בֵּית דִּין שְׁלָא לִימָא [יאמר] שהוא שוחט לשמו, דִּילְמָא לְמִימַר (שמה יבוא לומר) שהוא שוחט שְׁלָא לְשַׁמּוֹ, ולכן מוטב שלא יפרש כלל. וְאִי סִלְקָא דַּעְתָּךְ סַתְמָא (ואם עולה על דעתך שבסתם) הוּא פְּסוּל, וְכִי קָרִימִי (עומדים) בֵּית דִּין וְמִתַּנִּי מִלְּתָא דְמִפְּסוּלִי בֵּיהּ (ומתנים דבר שיפסול בו)? אלא ודאי מכאן הוכחה שהזבח כשר בסתם.

ושוואלים עוד: וְגַבִּי (ואצל) גַּט בְּסַתְמָא (וססתמו) פְּסוּל, מְגֻלָּן (מנין לנו)? אִילְמָא מָהָא דְתַנָּן (אם תאמר מוז ששנינו) במשנה: הָיָה עוֹבֵר בְּשׂוּק וְשָׁמַע סוֹפְרִים מִקְרִין (מקריאים) לתלמידיהם: "אִישׁ פְּלוּנִי גִירָשׁ פְּלוּנִית מִמְקוֹם פְּלוּנִי", וְאָמַר: זֶה שָׁמִי וְזֶה שֵׁם אֲשַׁמִּי, וכיון שכתבתם אותו בשמות הללו אשתמש בו לגירושין. מכל מקום פְּסוּל לְגִרְשָׁי בּוּ. ולאכורה היה זה משום שלא נכתב לשם אותה אשה — יש לדחות: דִּילְמָא (שמה) שם הטעם הוא דְּבָרֵי רַב פְּפָא, שֶׁשָׁמַר רַב פְּפָא: הֵקָא (כתב) כְּסוֹפְרִים הַעֲשׂוּיִן לְהַתְלַמַּד עֲשׂוּקִין (ועסקים אנו). וְלֹא אִיכְתוּב (נכתב) הַגַּט לְשׁוֹם כְּרִירוּתָא (לשם גירושין) כָּלָל, אלא נכתב רק כתרגיל כתיבה, ומשום כך הוא פסול! אֶלְּא מָהָא [ומתן] אפשר להוכיח, ממה ששנינו בהמשך אותה משנה:

עיונים

כבלי) עושה סתם. אלא שהעיר שם כי ממקור אחר בגמרא נראה שאפשר לפרש כדברי רש"י שמדובר בעבודה אחת, ולפי זה הציעו שיש להסביר כך: שפגמים עושה את העבודה לא כולה לשמה, כאשר מפרש ואומר בתחילתה שהוא מתכוון לעשותה כולה לשמה. וכאשר על דעת ראשונה הוא עושה שכיון שגילה דעתו מתחילה, מן הסתם לכך היתה מחשבתו כל הזמן. אבל עדיין אפשר לומר שאם עשה הכל בסתם ולא גילה דעתו, שיהא פסול (רש"י). אי נמי אידידו וכו' שאין לדידי מלשונה לפי פסיקה אחזרנה שפירשה "שלא לשמה ולשמה" שפסול — לשם שלמים ולשם פסח) שאם מתחילה עשה סתם ואחר כך לשמה שהוא כשר. לפי שלא הובאה דוגמה זו אלא כבר הלשון, אנב הפסיקה הראשונה ("לשמה ושלא לשמה") — לשם פסח ולשם שלמים), ושם נאמרו הדברים במכוון, משום שכל העושה על דעת ראשונה הוא עושה. אבל עשה סתם ואחר כך לשמה — הוא פסול. והפירוש אישיים רש"י מסביר (עפ"י הגמרא להלן מ"ב), שצריך להתכוון שיעלה את האביבים לתפדים לזבח כשי' לקטירים לאישים, ולא לשם צליה בלבד.

לשם ריח רש"י מסביר (עפ"י הגמרא שם) שלא יתכוון שקודם יצלה אותם ואחר כך יקטירם וישרפם לגמרי, לפי שבאופן זה שוב לא יאה באביבים שעל המזבח ריח. והרמב"ם מסביר שצריך שכוונתו תהיה לשם ריח בלבד.

דילמא אתי למימר שלא לשמו והסבירו בשם "והסבירו ויבאר בטעות שנכתב שלא לשמה. אבל כאן, שמדובר לחשוב שמה יתן גט לאשה הנוכחה ויבאר בטעות שנכתב שלא לשמה. אבל כאן, שמדובר להחזיק העובר בבית המקדש ומתעסק בקרבנות רבים, הרי הטעות מצויה ועשויה היא לטעות באיכות אותו קרבן אחר ויזכירו לשמו (אכן לגופו של פסול זה, הרמב"ם (הלכות פסולי המוקדשין פט"ז ה"א) סבור שעיקרה בטעות אינה נחשבת לעיקרה).

קיימי בית דין ומתני וכו' ושאלו בתוס': מדוע צריך להוכיח מכאן? והרי מדברי ר' יוסי אף מ' שלא היה בלבד וכו' כשר" ניתן היה להוכיח ששחיטה בסתם כשרה! ויש שהסבירו כי לולי תנאי בית דין (שהוא דבר מוסכם) ניתן היה לומר שהתנא קמא של אותה משנה חולק על ר' יוסי, והוא פסול במקרה זה אפילו בדיעבד (צאן קדשים, קרן אורה). ובתוס' הסבירו כי ניתן היה לפרש שר' יוסי דברי על מי שלא אמר בפיו שהוא שוחט לשמו, ומכל מקום חשב כך בלבד. אבל אם שחט בסתם — פסול. ולכן הוכיחו מתנאי בית דין, שהרי יורה יש לחשוב שישבח לזמן לשם הקרבן כשאינו אומר דבר בפיו, מאשר שיאמר במפורש שהוא שוחט שלא לשמו. ואם התנו בית דין שלא יאמר כלום, משמע שאין חוששים לכך (ראה תוס' טו"ד).

לא איכתוב לשום כריתות כי מתחילה סברנו שאולי הסופר המקרא את הגט מכין מראש גיטין עם שמות של אנשים שונים, שבמקרה זה הגט נכתב לשם כריתות, אלא שלא נכתב כראוי, שהרי לא נעשה בהוראת הבעל. ואילו באופן שמסביר רב פפא היה זה תרגיל כתיבה בלבד, ולא היתה בו כל כוונה שימש שטר זה כגט כריתות.

ההלכה

ששה דברים: לשם הזבח, ולשם הזובח, ושהזבח להשם ברוך הוא, ושיקטירו לאישים, ושהקטרה לריח בלבד, ושירה זה נחת רוח לפני השם. ואם שחט סתם — כשר. והשוחט חטאת ואשם צריך שתהיה מחשבתו לשם אותו החטא שבא עליו. (רמב"ם ס"פ עבודה שם ה"א). ושמע סופרים וכו' סופר שכתב גט לשם לימוד בלבד, ובא אדם ומצא שהשם שנכתב בגט הוא כשמו, ושם האשה כשם אשתו, ושם העיר כשם עירו. אם נטל האיש שם זה וגירש בו — אינו גט. שאפילו גט שנכתב בשם אינו גט. (רמב"ם ס"פ שם ה"א ע"ג שם).

- מסורת הש"ס**
- א. משנה גיטין כ"ד, תוספתא גיטין פ"ב ז. ספרי דברים כ"ד, ילק"ש תורה תקקלו.
  - ב. משנה זבחים י"ג, א. (כשניו קל) משנה פסחים ט"ב.
  - ג. שבת צ"א, זבחים מא"ב, מ"ב, מנחות ט"ב.
  - ד. נדרים מה"א, גיטין ט"א, חולין ל"ב, ירושלמי גיטין פ"א ה"ה.
  - ה. משנה זבחים מ"ב, תוספתא זבחים פ"ה י"ג, ת"כ ויקרא ג'ג, מדרש תנאים דברים י"ז, ילק"ש תורה ט"ט.
  - ו. משנה גיטין כ"ד, א. ספרי דברים כ"ד, א. ילק"ש תורה תקקלו.
  - ז. גיטין כ"ב, וראה ירושלמי גיטין פ"ב ה"א. ילק"ש תורה שן.

גרסות

- ואם לא נדבה יהא בכתי"מ ועוד: ואם לאו יהא נדבה. באורא בתחומא בכתי"מ חסרות מלים אלה. חרמך יש בכתי"י וכן בערוך: הרמך. טעמא דשלא לשמן יש בכתי"י: טעמא דנזבחו שלא לשמן. בסתמא כשרין בכתי"מ: דבסתמא כשרין. אלא מהא דתנן בכתי"מ ובכ"א ועוד: אלא מהא.
- דאמר כל העושה בכתי"מ: דאמרי כל העושה ויש בכתי"י: דאמרין כל העושה. דאמרי ויכח סופו דאמרו: ועוד: דאמרין ויכח סופו. לשם שם בכ"ח ככמשנה להלן: לשם השם. מהא דתנן היה בכתי"מ: מהא היה. ושמע סופרים בבבליה בכתי"מ ובכ"א: ושמע קול סופריה.
- דילמא כדרב פפא בכתי"מ: דילמא שאני הנתב כדרב פפא. ולא איכתוב בכתי"מ ובמקורות: דלא איכתוב.

לשון

מילי מעלייתא צורת לשון זו שסודרה מארמית (=דברים מעולים, משובחים) מופיעה לרוב בהקשר זה מן הסתם דברי חכמים שנאמרו בבית המדרש. יש חוכים מבקש מחבירו שיאמר לו מ"מילי מעלייתא" שנאמרו בשמו של חכם מסויים (רב חסדא, רב, רב יוסף ועוד), ויש שהחכם עצמו מבקש ש'מילי מעלייתא" ייאמרו בשמו.

חכם שנעדר מבית המדרש עלול היה לאבד "מילי מעלייתא" שנאמרו באותה עת, דבר שאירע לחכמים שונים.

דנא

ראה בהשלמות.

החיים

תחומא התחום הוא מונח מהתייחס לגבולות מקום היישוב היהודי, אם זה יישוב קבוע ומסודר, ואם זה מקום שהות זמני לקבוצת אנשים ואף לבודדים. הגדרת תחום היישוב קשורה בעיקרה לעניין איסור היציאה בשבת מהתחום (שיש האומרים שהוא מדברי תורה ויש האומרים שהוא מדברי סופרים), שהוא למעלה מאלפים אמה מחוץ למקומו של האדם. נבשבת היו החכמים מגיעים מערים לכפרים סמוכים כדי לדרוש וללמד, ולאפטרות ללמוד היתה קשורה לא מגיע ביכולת להגיע למקום אליו היה החכם מנוע.

בי הרמך ראה בהשלמות.

סופרים העשויים להתלמד ראה בהשלמות.

לעזי רש"י

קרבונני"ש אולי צ"ל: קרבונדי"ש, מן הצרפתית העתיקה charbonede — חתיכות בשר צליות על גחלים.

כל הזבחים פרק ראשון זבחים

ואם לאו יהא נדבה. אע"ג דכפ"ק דר"ה (דף א.) דריש ליה לענין כל תאחר דלא שייך לאחר שחיטה הכא דריש מפשטיה דקרא

דמשמע דקרי ליה לנדב נדבה: **וזבחים כסמם לקמן סו עומדין.** ואינו פסול עד שיזוין שלא לשמן [וא"כ כפ"ק דחולין (דף ב:) צני ר"י אי קטן יש לו מחשבה וכו' ופי' צקונטרס כגון בשחיטת קדשים דליף דריש זבחים דצני לשמה ושטן קטן עולה לשמה מי הו כוונה או לא הא משמע הכא דמסתמא נמי כשר ואינו פסול עד שיזוין שלא לשמן וי"ל דקממא דקטן גרע דליף לו דעת לביין שהן קדשים וצבור שהן חולין והוא ליה מתעסק ופסול כדאמר שבת ד"ה שמיא (לקמן דף מו:) ללם חולין כשרין משום חולין פסולה והאי קטן אפילו אומר יודע אני שהן קדשים ולשמן אני מתכוין מיבעיא לן אי כוונה כוונה או דילמא לא מהני **לאו לגירוזין עומדת.** ואפי' זינתה חמת צעלה מכל מקום לאו להתגרש צנט זה עומדת ונגס אם לא ירעה הצעל לא יגרשנה אלא שלא שמשמו ומתוך כך מילתא מיתרלא מה שמקשים צקונטרס פרק שני דגיטין (דף ג.) דלמחר גוי אדעתא דנפשיה עבד ואינו כשר לכבוש את הגט ובפ' שני דעבודה זרה (דף ידו:ו:) אמרי' ימול ארמאי ואל ידע כוסי משום דכוסי מתכוין לשם ה' גריזין [והתם נמי] צענין לשמה כדדרשינן (סו דף טו.) מלה' המול (ימול) ואפי' הכי מנכשינן ארמאי דיש לתלק צין גט מילה כמו שמחלק כהן צין זבחים נגט *לא סתמא פסול משום דסתם אשה לאו לגירוזין קיימא ולכן נמי [גנוין] פסול אע"ג דעבד סתם אכל מילה סתמא לשמה קיימא כמו זבחים הילכן גוי כשר אע"ג דעבד סתם: **היא לם פסח וסתמא כשר.** פי' צקונטרס¹ דקוף שחיטה סתמא אישתחית ומימה כיון דלמחר בתחילת שחיטה ללם פסח *וכי כל שעה יש לו לדבר עד שיגמר שחיטתו ונראה לפרש דבשתי עבודות איירי כגון דשחיט ללם פסח וקיצל סתם ומינה צפרק תמיד נשחט (ספחים דף ע"ג:) מייבד לן אי בעבודה אחת חתן או בשתי עבודות ועבודה אחת דלפילו אס מימאי לומר לשם פסח וסתמא פסול [אפי"ה] אין תריך לדבר כל שעה אלא צנתחילת שחיטה יאמר שעושה כל השחיטה לשם שחיטת פסח:

ג א מוי פיר מה' מש"ק הלכה י ועיין ד ב ג ד מוי פיר מה' גירוזין ה"ה סמם ענין נ' ע"ש א"ש סי' קלא סעיף א:

הגהות הב"ח
(א) גמי' אלא מהא כילד לקמן פ"ל וזינת דתנן מנחה: (ב) שם ללם סתם: (ג) שם ודעת קול סופרים מקוין איש פלוגי מנכרס את פתני: (ד) רש"י ד"ה ללם הסם לנתח רוח להקדיש אשחור ועשה לוטו. י"ב לא היע ללם נישוח וכן מנזח לקמן דף מו ע"ב ור"ל שזא שוחט ללם הקדיש וממילא הוא נח רוח סי' מה א"כ ללם נישוח שניק ללחוט עטור נחת רוח וק"ל:

גליון הש"ס
גמ' כל השוטה על דעת רבאשונה. לקמן דף מה ע"ב שנת דף א' ע"ה: **תוס'** ד"ה סתם וכו' אלא שלא שמשמו. עיין בתשובת ה"ה א"לסקר סי' פ"ה:

י"ח ד"ה סתם

י"ח ל"ל כסוף שחיטה ללם פסח

שיטה מקובצת
[א] אלא מהא כילד לשמו כו' וא"ת ודקמפשה מאי ס"ד וכי תעלה על דעתך דלעולם יעמוד ויאמר לשם פסח וי"מ דהאי"ו דבכל עבודה ועבודה יש לו לפרש עבודתו והשתא לפי' זה פ"ה דהתני' דלשמו ושלא לשמו בשתי עבודות כמו בשחיטה וקבלה ששחט לשם פסח וקבל לשם שלמים ולא נהרא דע"כ דלשמו ושלא לשמו דהתני' ר"ל הכל בעבודה אחת בשיטה לקמן דהיינו רישא דסתם והתמטת ששחטו שלא לשמו וקבל והך דוק שלא לשמו דאו או קאמר ברפ"ה לקמן דק"ל לומר דעשה כל העבודות ללם לשמן דלמח לי כולי האי ברורא בני אלא ע"כ או או קאמר וא"כ ס"פא דקתני לשמו ושלא לשמו עקבדה אחת ששחט לשם פסח ולשם שלמים וא"כ הורא קשיא

לזכותה וי"ל דמחשבה פריד דמשמע ליה לשמו ושלא לשמו בשחיטה ששחט סיומן חולין ויש לו להזכיר לשם פסח. תוס' טור: [ג] דאיכתב ליה לשם אשתו: [ד] כן כשר וזכותו שוין בו נמחק: [ה] בקונטרס פי' וכו' וחס' טור תירצו דמחשבה פריד דמשמע ליה לשמו ושלא לשמו בשחיטה ששחט סיומן ב' לשם שלמים ולכן דייק הא לשם פסח וסתמא כשר אלאו סתמא כשלמן דמי דאי כשלא לשמן דמי נרו דא"צ לזכות לעולם לשם פסח מ"מ בכל סיומן וסיומן היה לו להזכיר לשם פסח ע"כ: [ו] לשם אחר והוא קאמר ר"י שלא היה בלבו היינו שלא היה ניכר ודועו לשמעוין אם היה בלבו לכן דהיינו (דשני) [דשני] בשחיטה כלומר שלא נדר בשחיטה מה שחשב בלבו והוא דרביך גמורא וי ס"ד סתמא פסול קיימו ב"ד ומתני' מילתא דמפלה ביה. ה"ה מילתא שבא ליד פסול דהיינו ע"י שתיקו דמתוך ששחטו אילו ישב ולא יזוין גם בלבו ומיפסל אי סתמא פסול דיותר יבא שלא יחשוב כלל כשהוא מחשב בלבו מאם לשעות ולומר שלא לשמו אם הוא אומר לשמו בפירושו. תוס' טור:

נדר הוא אלא אם כמה שנדרת עשית יהא נדר ואם לא נדרה יהא נדרה מי שרי לשנוויי בה אמר ליה רבינא לרב פפא לא הוית גבן באורתא בתחומא בי חרמך דרמו רבא מילי מעלייתא אהדדי ושני להו מאי מילי מעלייתא תנן כל הזבחים שנובחו שלא לשמן כו' טעמא דשלא לשמן הוא *סתמא עלו נמי לבעלים לשם חובה אלאו סתמא נמי כלשמן דמי ורמיניה *כ' בל הגמ' שנכתב שלא לשם אשה פסול *וסתמא נמי פסול ושני זבחים בסתם לשמן עומדין אשה בסתמא לאו לגירוזין עומדת וזבחים בסתמא כשרין מנלן אילימא מהא דתנן כל הזבחים שנובחו שרא לשמן כו' ולא קתני שלא נזבחו לשמן גבי גמ' נמי הקתני כל הגמ' שנכתב שלא לשם אשה פסול ולא קתני שלא נכתב לשם אשה פסול אלא מהא [ה] (ה) דתנן *כיצד לשמן ושלא לשמן פסח ולשם שלמים טעמא דאמר לשם פסח ולשם שלמים הא קשם פסח וסתמא כשר אלאו סתמא כשלמן דמי דילמא שאני התם דאמר *כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה אלא מסיפא שרא לשמן ולשמן לשם שלמים ולשם פסח סתמא וישם פסח כשר דילמא שאני התם דאמר *ויכוח סופו על תחילתו אי נמי איירי דתנא לשמן ושלא לשמן תנא נמי שלא לשמן ולשמן אלא מהא *הלשם ששה דברים הזבח נזבח לשם זבח לשם זבח לשם (ב) שם לשם אישים לשם ריח לשם נישוח והתמטת ואשם לשם חטא א"ר יוסי אף מו' שלא היה בלבו לשם אחת מכל אלו כשר שתנאי בית דין הוא אתנו בית דין דלא לימא לשמו דילמא אתי למומר שלא לשמו ואי סלקא דעתך סתמא פסול קיימי בית דין ומתני' מילתא דמיפסיל ביה וגבי גמ' דסתמא פסול מנלן אילימא מהא דתנן *היה עובר בשוק ושמע^(א) סופרים מקרין איש פלוני גירש פלונית ממקום פלוני ואמר זה שמו וזה שם אשתי פסול לגרש בו דילמא כשרי פפא דאמר *רב פפא א"הכא בסופרים העשוין להתלמד עסקינן ולא איכתוב לשום כריתות כלל אלא מהא יתר

נדר הוא אלא אם כמה שנדרת עשית יהא נדר ואם לא נדרה יהא נדרה מי שרי לשנוויי בה אמר ליה רבינא לרב פפא לא הוית גבן באורתא בתחומא בי חרמך דרמו רבא מילי מעלייתא אהדדי ושני להו מאי מילי מעלייתא תנן כל הזבחים שנובחו שלא לשמן כו' טעמא דשלא לשמן הוא *סתמא עלו נמי לבעלים לשם חובה אלאו סתמא נמי כלשמן דמי ורמיניה *כ' בל הגמ' שנכתב שלא לשם אשה פסול *וסתמא נמי פסול ושני זבחים בסתם לשמן עומדין אשה בסתמא לאו לגירוזין עומדת וזבחים בסתמא כשרין מנלן אילימא מהא דתנן כל הזבחים שנובחו שרא לשמן כו' ולא קתני שלא נזבחו לשמן גבי גמ' נמי הקתני כל הגמ' שנכתב שלא לשם אשה פסול ולא קתני שלא נכתב לשם אשה פסול אלא מהא [ה] (ה) דתנן *כיצד לשמן ושלא לשמן פסח ולשם שלמים טעמא דאמר לשם פסח ולשם שלמים הא קשם פסח וסתמא כשר אלאו סתמא כשלמן דמי דילמא שאני התם דאמר *כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה אלא מסיפא שרא לשמן ולשמן לשם שלמים ולשם פסח סתמא וישם פסח כשר דילמא שאני התם דאמר *ויכוח סופו על תחילתו אי נמי איירי דתנא לשמן ושלא לשמן תנא נמי שלא לשמן ולשמן אלא מהא *הלשם ששה דברים הזבח נזבח לשם זבח לשם זבח לשם (ב) שם לשם אישים לשם ריח לשם נישוח והתמטת ואשם לשם חטא א"ר יוסי אף מו' שלא היה בלבו לשם אחת מכל אלו כשר שתנאי בית דין הוא אתנו בית דין דלא לימא לשמו דילמא אתי למומר שלא לשמו ואי סלקא דעתך סתמא פסול קיימי בית דין ומתני' מילתא דמיפסיל ביה וגבי גמ' דסתמא פסול מנלן אילימא מהא דתנן *היה עובר בשוק ושמע^(א) סופרים מקרין איש פלוני גירש פלונית ממקום פלוני ואמר זה שמו וזה שם אשתי פסול לגרש בו דילמא כשרי פפא דאמר *רב פפא א"הכא בסופרים העשוין להתלמד עסקינן ולא איכתוב לשום כריתות כלל אלא מהא יתר

נדר הוא אלא אם כמה שנדרת עשית יהא נדר ואם לא נדרה יהא נדרה מי שרי לשנוויי בה אמר ליה רבינא לרב פפא לא הוית גבן באורתא בתחומא בי חרמך דרמו רבא מילי מעלייתא אהדדי ושני להו מאי מילי מעלייתא תנן כל הזבחים שנובחו שלא לשמן כו' טעמא דשלא לשמן הוא *סתמא עלו נמי לבעלים לשם חובה אלאו סתמא נמי כלשמן דמי ורמיניה *כ' בל הגמ' שנכתב שלא לשם אשה פסול *וסתמא נמי פסול ושני זבחים בסתם לשמן עומדין אשה בסתמא לאו לגירוזין עומדת וזבחים בסתמא כשרין מנלן אילימא מהא דתנן כל הזבחים שנובחו שרא לשמן כו' ולא קתני שלא נזבחו לשמן גבי גמ' נמי הקתני כל הגמ' שנכתב שלא לשם אשה פסול ולא קתני שלא נכתב לשם אשה פסול אלא מהא [ה] (ה) דתנן *כיצד לשמן ושלא לשמן פסח ולשם שלמים טעמא דאמר לשם פסח ולשם שלמים הא קשם פסח וסתמא כשר אלאו סתמא כשלמן דמי דילמא שאני התם דאמר *כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה אלא מסיפא שרא לשמן ולשמן לשם שלמים ולשם פסח סתמא וישם פסח כשר דילמא שאני התם דאמר *ויכוח סופו על תחילתו אי נמי איירי דתנא לשמן ושלא לשמן תנא נמי שלא לשמן ולשמן אלא מהא *הלשם ששה דברים הזבח נזבח לשם זבח לשם זבח לשם (ב) שם לשם אישים לשם ריח לשם נישוח והתמטת ואשם לשם חטא א"ר יוסי אף מו' שלא היה בלבו לשם אחת מכל אלו כשר שתנאי בית דין הוא אתנו בית דין דלא לימא לשמו דילמא אתי למומר שלא לשמו ואי סלקא דעתך סתמא פסול קיימי בית דין ומתני' מילתא דמיפסיל ביה וגבי גמ' דסתמא פסול מנלן אילימא מהא דתנן *היה עובר בשוק ושמע^(א) סופרים מקרין איש פלוני גירש פלונית ממקום פלוני ואמר זה שמו וזה שם אשתי פסול לגרש בו דילמא כשרי פפא דאמר *רב פפא א"הכא בסופרים העשוין להתלמד עסקינן ולא איכתוב לשום כריתות כלל אלא מהא יתר

הוא כשר דעל דעת ראשונה הוא עושה פריש נמי תנא דמתני' צעלה לשמו ולשמו לשם שלמים ולשם פסח ולא דווקא דה"ה לקממא ולשם פסח דמיפסיל בתחילת שחיטה: **ללם עשה דברים.** משנה צפרק צ"ש ומקראי יליף להו: **ללם זבת.** לשם מה שהוקדש: **ללם זבת.** שיתכפר צו צעלו ולא שיתכפר צו אחר: **ללם (ט)** **סס.** (לנחת רוח) להקדיש שאמר (*ונעשה רצונו): **ללם אשים.** להקטירם ולא לעשותם אלי על המזבח כקדושי"ש צלע"ו: **ללם ריח.** לאפוקי צאברים שצללן והעלן דשזב אין צהן ריח והכי מפרש להו התם: **ללם נישוח.** לשם הנחת רוח להקדיש שאמר ונעשה רצונו: **שלא היה בלבו.** לשמו אלא סתם ולא הזכיר אחד מהלה: **שתנאי בית דין הוא.** שישחט סתם ולא יזכירו צענין לשמו כדמפרש טעמא ואילו אתנו צ"ד דלא לימא לשמן כו': **וגבי גמ' דסתמא פסול מנלן ליה.** כלומר היכי שמע ליה רבא ממתני' דגיטין דפסול דתיקשה ליה ורמיניה אהדדי: **מקרינן.** את התלמידין שמתלמדין אופן לכבוש טופסי גיטין: **דלא איכתוב ללם כריתות כלל.** אכל היכא דאיכתב^ב לשם כריתות שיהא מומון לו לכשחזקתו לו *מגשר ששמו ושם אשתו^א שוין צו כשר: **וינלן**

י"ח ל"ל כסוף שחיטה ללם פסח

י"ח ד"ה סתם

מסורת הש"ס

- א. משנה גיטין כדא. עירובין יג.א. סוטה כב. ספרי ומדרש תנאים ודברים כדא. ילק"ש תורה התקלו.
- ב. משנה גיטין כדב. ספרי ומדרש תנאים שם. ילק"ש שם.
- ג. משנה גיטין שם. ספרי ומדרש תנאים שם. ילק"ש שם.
- ד. משנה גיטין כזא. ירושלמי גיטין פ"ג ה"ב (בשנינו).
- ה. גיטין כזא. זבחים טו.ב.
- ו. זבחים טו.ב.
- ז. משנה גיטין כדא.
- ח. זבחים כב.ב.
- ט. חולין כהא. זבחים גב. וראה תר"כ ויקרא יא. לג. ילק"ש תורה תקמ.
- י. משנה כלים פ"ח מ"א.
- יא. שם. וחספתא כלים ב"ק פ"ו ג. תר"כ שם.
- יב. ראה אהלות פ"ט מ"ד. שם פ"ט מ"ג.

גרסות

יתר על כן בכת"מ בכל העמוד אין מלים אלה.

יש לו שתי נשים בכת"מ: מי שיש לו שתי נשים ויש בכת"מ: היו לו שתי נשים. שחטה לשם חולין בכת"מ ועוד: לשם חולין.

הוה ליה תמא וסתמא כשירים בכת"מ: הוה להו תמא וסתמא כשר. ורמא מילתא יש בכת"מ: יש: תו רמא מילתא.

קדשים לא מהניא ליה כלל בכת"מ: קדשים לא מהנו בהו כלל.

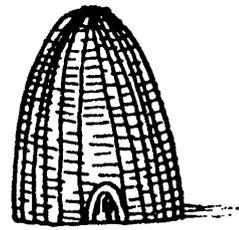
לשון

בלבר
מקור המלה הוא בלטינית libellarius משמעה — לבלו, סופר, מי שמלאכתו לכתוב שטרות או מסמכים אחרים.

טופסי גיטין
ראה בהשלמות.

החיים
תנור שחצו
ראה בהשלמות.

כוורת

כוורת רומית מתקופת התלמוד

פקוקה בקש
לקש, לאמר קני התבואה היבשים הנותרים לאחר הדיש, אף שנחשב כדבר בעל ערך מועט ביותר, היו שימושים רבים. הוא שימש לבנייה (בחלק מחומרי הבנייה); לשריפה (הגם שהוא נשרף וכלה במהירות, ואולם הוא ניצת בקלות, ובין שימושיו היה להסקת בתים וכלי אפיה ובישול); לכיסוי של פירות וכלים שונים (אם כהגנה עליהם ואם להסתרתם); או כמצע נוח להעמדת דברים שונים עליו או לליפופם, לסיכון גנות ועוד.

מכיון שימושו של הקש, אף אטימת חללים שונים (בכריצים בקרקע, או כחורים שמעורבו בחירות הבית ועוד), ובכללם סחימת חורים כללים.

לעזי רש"י

מול"ל צ"ל: מוד"א, מן הצרפתית העתיקה modle — תבנית, דפוס.

יתר על כן, כתב לגרש את אשתו ונמלך (התחרט) והחליט שלא לגרשה, **מצאו כן עירו ואמר לו: שמי פשקמך ושם אשתי ושם אשתך**, תן לי את הגט ואגרש בו את אשתי — **פסול לגרש בו**. משמע ששם נכתב בהגט בסתם, שלט לשם האשה המתגרשת, הרי הוא פסול למרות שנכתב לשם כריתות — גם משם אין ראייה, **דילמא שאני התם** (שמה שונה שם) **דאינתיק ליה** (שנותק [ל] הגט הזה לשם גירושין של ההוא, ולכן אין אדם אחר יכול לגרש בו. אבל גט שנכתב בסתם — כשר, אם נכתב לשם כריתות! אלא נאמר כי למדנו דין זה מיהא [ומן] ששינוי שם: **יתר על כן, יש לו שתי נשים ששמותיהן שוות, כתב לגרש בו את הגדולה שביניהן** — **לא יגרש בו את הקטנה**, ולשם שצריך לכתוב לשמה דווקא — גם זאת יש להדות: **דילמא שאני התם** (שמה שונה שם) שאף על פי שנכתב לשמו של האיש המגרש, **אינתיק ליה** [נותק [ל] הגט הזה לשם גירושין דההיא (של אותה אשה מסויימת)]. אבל אם נכתב בסתם — שמה יהא כשר לגרש בו את אשתו! **אלא מיהא** [ומן] ששינוי שם: **יתר על כן, יש לו שתי נשים ששמותיהן שוות, ואמר ללבלר (לסופר): כתוב גט לאחת משתי נשי, ולאיזה שארצה אגרש אותה בו — פסול לגרש בו**, משמע שצריך לכתוב לשמה של האשה המסויימת — **דילמא שאני התם** (שמה שונה שם) שאין עושים כן משום שאין ברירה שאין אומרים שמתברר הדבר למפרע שלשמה של זו נכתב! אלא יש לכן ראייה מיהא [ומן] ששינוי שם: **הפוחת טופסי גיטין** שמכין מראש נוסחים קבועים של גט כדי שיהיו מוזמנים בידו — **צריך שפייח מקום לכתיבת שם האיש, ומקום לכתיבת שם האשה, ומקום עבור העדים, ומקום עבור הזמן**. ואמר רב יהודה אמר שמואל: **אף צריך שפייח מקום המלים "הרי את מתרת לכל אדם"**, שצריכות להיכתב לשם אשה זו דווקא. משמע איפוא שצריך הגט להיכתב לשמה של אשה מסויימת, ואם כתבו סתם — פסול.

הוסיף רבינא ואמר לרב פפא, תו רמי מילתא אחריתי (שוב השליד רבא, הראה סתירה בדבר אחר). **מי האם אמר רב יהודה אמר רב: חטאת ששקטה לשם עולה — פסולה**, אבל אם שקטה לשם חולין — **כשרה**; **אלמא** [מכאן אפשר להסיק]: **דמינה דרב שווא בן מין** [קדשים כמותה, **מתריב בה גורם לה נזק**, אבל דבר דלאו [שאינו] בן מינה לא מתריב בה ואינו נחשב? ורמניהו [ומשליכים. מראים סתירה] ממה ששינוי: **פל הגט שנכתב שלא לשם** ונמלך, כלומר, התחרט והחליט שלא יגרשנה. ושאלו בתוס': אף סברת המקשה תמוהה, שהרי מה ענין גט שנמלך בו לענין גט הכתוב סתם? ותירצו שכיון שנמלך מסתבר שמתחילה לא היה דעתו מוחלטת שיגרשנה, ושמה נתיכון לכתוב גט סתם שישמש גם לאדם אחר. **דאין ברירה** — ענין ברירה, המפיע כמה וכמה עניינים בחלמוד, הוא השאלה לגבי דבר שלא נקבע או הוגדר מראש, האם כאשר הוא מגיע לידי הגדרה, מתברר למפרע שלשם כך נעשה מחלילה. ובענין זה יש מחלוקת תנאים (והמסקנה המקובלת היא שבדברים שהם מדין תורה אין ברירה, ולברבון יש ברירה). ובגמרא בנישין (כדב, נאמר כי מקרה זה הובא במשנה ש לומר דין זה עצמו, שאין ברירה. וכתבו בתוספות שם בשם ר"י שאף לאומרים שברוך כלל יש ברירה אפשר לומר שכאן לא יועיל הדבר, לפי שהגט צריך להכתב "לה" — לשמה, בשעת כתיבתו, ולא להשאירו כדבר בלתי ברור.

מקום הרי את וכי' ומכאן ראייה שאף שנכתב הגט מתחילה לשם כריתות, מכל מקום כיון שיקרו של הגט לא נכתב לשם אשה מסויימת הרי זה ככתוב סתם, ואינו מוגיל. וכתבו בתוס' שהיה צריך להוסיף ולהביא את דברי שמואל על המשנה, לפי שאת דין המשנה ניתן להסביר שהוא מטעם אחר, כדי לשמש שאין צריך הגט להיכתב לשמה. אבל את דברי שמואל לא ניתן להסביר אלא בצורך שייכתב הגט לשמה של האשה (שהוא כדעת ר' אלעזר בדנינו גיטין, שעדי מסירה הם הגומרים את הגט, והלכה כמותו).

שערי גיטין, הרמב"ם פוסק שאף שבכלל הפסח והחטאת דינם שווה לענין שנפסלים בשנינו השם, מכל מקום פסח ששחטו לשם חולין — נפסל בכך (ספר עבודה הלכות פסולי המקדשים פט"ו ה"א) משום שאמר בו "זבח פסח הוא לה". ובפירוש המשניות לפסחים ציין לכך מקורו יש הירושלמי. וראה בספר חק נתן שהעיר כי גם מן הסוגיה כאן משמע כך, שלא הוכיחה כאן פסח, אף שברוך כלל מוכרסם החטאת והפסח יחדיו לענין זה.

שעריה ואולם לא עלתה לבעלים ידי חובה (רמב"ם). אבל רמב"ם (במלחמות ה' במסכת ראש השנה) סבור כי עמדה ששחט חטאת לשם חולין — אף עלתה לבעלים לשם חובה. **דלאו מינה לא מחריב** שדבר שאינו ממינו כלל, כגון חולין לגבי קדשים, אינו נחשב כדבר שיכול להיחסף בו על מנת לעקור את שמו של הובא ממנו (רש"י).

דלאו מינה כו' וכתבו אחרונים (ראה בחוץ יחזקאל ועוד) שמכאן מוכח שעיקר הפסול כמה שמשנה שמה מקודש לקודש אינו בצד השלילה, בעקרת שמה הקודם ממנה, אלא בצד החיובי — שקבוע קרבן זה לצורך אחר. ומשום כך אין בכוחו לקבוע את עניינו של זבח שהוקדש לשם חולין, שאינם ממינו כלל.

לשם חולין, שהרי גריה אינה כלל מאותו מין של הנשים המתגרשות, לפי שאין בה דין גירושין כלל. שמעך דיני התורה (דיני בני נוח) אין גירושין בטא אצל בני נוח.

ולא תוך תוכו שאם היה כלל כגון תנור של חרס טמא (שכל המצוי באיורו טמא), והיה מנהג בו

אשה — פסול, ומלשון כללית זו ניתן לדייק: **ואפילו לשם גויה** — נמי [גם] [כ], והרי גויה אינה בת מינה, שאין בה דין גירושין! **ושפי** [ותירץ] רבא: **דל** [הוציא] **אליה מינה** [ומנחן]. הרי גם לא גט, הרי ליה נכתב לשם גויה **הנה ליה סתמא** (הריהו כגט סתם). **וסתמא** [וסתם] גט, שלא ליה האשה המסויימת — **פסול** לעומת זאת, **קדשים**, **דל** [הוציא] את כוונת חולין מיפניהו [ומהס] — **הנה ליה סתמא** (הרי זה כאילו נשחטו בסתם). **וסתמא** [וסתם] זבחים **כשרים**. **ב** הוסיף רבינא ואמר: **ורמא מילתא אחריתי** [ועוד השליד רבא, הראה סתירה אחרת]. **מי האם אמר רב יהודה אמר רב: חטאת ששקטה לשם עולה — פסולה, שקטה לשם חולין — כשרה**, **אלמא** [מכאן] **שמינה מתריב בה דלאו [שאינו] מינה לא מתריב בה? והנהיג** [והרי שונה ברייתא]. נאמר לענין השרצים הטמאים: **"וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו, כל אשר בתוכו יטמא"** (ויקרא יא, לג), ששרץ מת הנופל בתוך כלי חרס מטמא את האוכל שבתוכו. ואמרו חכמים שהלשון "תוכו" באה להדגיש: **"תוכו"** ולא **תוף תוכו**, שאם היו האוכלים מונחים בכלי שבתוך כלי חרס — אינם נטמאים. **ואפילו פלי שטף כלומר, כלי מתכת או עץ, שמקבל טומאה מגבו (שלא כמו כלל חרס) — גם הוא מציל**. משמע שאפילו דבר שאינו מנוגם גם כן נחשב לבטל את דינו של כלי חרס! **ושפי** [ותירץ] רבא: **כלי שטף נחשב כמינו של כלי חרס, ששניהם כלים, ולכן מועיל לגביה**. אבל **עשו חולין אצל קדשים פמחיצה אצל תנור, מה מחיצה אצל תנור לא פמחיצה** [אינה מועילה] **לה קלל להפריש בין הטומאה והאוכל, מפני שאינה נחשבת כמינו של התנור כלל, ולכן אינה חוצצת בו** — אף שחיטה לשם חולין **אצל קדשים לא פמחיצה ליה** [אינה מועילה] **קלל לפוסלם**. ומה עניינה של מחיצה זו? **דתנן [ששינוי] במשנה: תנור חרס ששטף עז שפתו בקסרים או פיריעות ונמצא שרץ במקום אהד בצד אחד של המחיצה — הפל טמא גם מעבר למחיצה**. וכן **פירות עשויה קש שהיא פחותה (שבורה, ושוב אינה כלי) גם אם היתה פקוקה בקש, ופשוט לשלל לאויר התנור, אם היה שרץ בתוכה** — **התנור טמא**, היה שרץ **בתנור** — **אוכלין שבתוכה טמאין**, שאין היא נחשבת כחציצה לגבי התנור, **ור' אליעזר מטהר**. **אמר ר' אליעזר: קל וחומר, אם הצייל סוג כזה של מחיצה פאוהה מת התמור, שמטמא אדם וכלים שבעה ימים, ואם עשו מחיצה כזאת באוהל המת הרייה מצילה מן הטומאה, לא תציל מטומאת שרץ בפלי חרס הקל שאין אורו מטמא אלא אוכלים ומשקים? אגרו לו: לא,**

עיונים

כלי שפיו נמצא מחוץ לתנור (שאם היה בתוך התנור, הרי מה שבתוכו הוא באויר התנור ונטמא), הרי אף שהיו אוכלים שבתוכו מצויים בתוך חללו (איריו) של התנור הטמא, מכל מקום אינם מקבלים טומאה, שהרי אינם בתוך התנור אלא בתוך חורו (ועיקר הדין — מן הו' תורה, שיכול היה לכתוב "בתוך" וכתב "בתוכו", ראה להלן סוף עמוד כ). ובמדרש הלכה לפסוק זה (ב"תורת הכהנים") נתבאר כי מדובר גם במקרה ההפוך — כשהאוכלים מצויים בתנור, והטומאה בכלי, כאשר האחד נלמד מ"כל אשר בתוכו יטמא" — דווקא מה שבתוכו יטמא, ולא תוך תוכו. והשני מ"כל אשר יפול מהם אל תוכו" — דווקא שרץ הנפל אל תוכו מטמא את מה שבכלי, ולא הנופל אל תוך תוכו. וראה ברשב"א חולין (כח, כה), שהעיר כי אין זו שיטת הגמרא שלנו (ראה להלן עמוד ב). ואפילו כלי שטף — כי אם היה הכלי הפנימי שבתנור כלי חרס, יש טעם לומר שציל אוכלים שבו, שהרי כלי חרס אינו מיטמא מגבו (מאחריו) אלא דווקא מאורו (מתוכו), וכיון שפיו של כלי זה אינו בתוך תנור אין הטומאה יכולה להגיע למה שמצוי בתוכו. אבל כלי שטף (כלי מתכת או עץ) מיטמא גם מגבו, ולמרות זאת הוא מציל (רש"י). והסביר רש"י כי טעם הדבר הוא — משום שכלי אינו מקבל טומאה מאיר כלי חרס, אלא דווקא אוכלים. וכבר תמחו בתוס', כי לפי זה נמצא שאין צריך הגט לכלי שטף יותר מבכלי חרס, ומהו "אפילו"? והשני פירשו שעיקר החידוש שיש בכלי שטף הוא הדין האמור כאן, שאף שאין הוא מניו של כלי חרס מכל מקום הוא חוצץ בו, שהוא נחשב תוך תוכו (וראה ברש"י בסוף העמוד הבא, שכך היא כאן מסקנת הרמב"ם לדעתו). והר"ב (בחולין כה, א) כתב כי החידוש הוא שבכלי שטף אין דין אויר, לפי שכלי כזה מטמא רק במגעו ולא את הנמצא בחללו, מכל מקום נחשב חללו כאויר לעצמו, ואין מחשיבים את הנמצא בו כנמצא באויר כלי חרס.

כלי שטף כתב בצרוך שכלי שטף הוא שם הכוול לכלי עץ ומתכת, ויש להם טהרה במקוה. וכינוי זה מבוסס על לשון הכתוב בכלי עץ **"וכל כלי עץ ישטף במים"** (ויקרא טו, יב), וכן האמור בכלי מתכת **"ואם בכלי נחושת בושלה מיורך ושופך במים"** (שם ו, כא). כוורת שריא פחותה שאם היתה שלימה היתה חוצצת (מכאור במשנה שאחר כך במסכת כלים), אלא שיש בה חור גדול, ולפיכך אינה חשובה עוד ככלי. וכיון שאינה כלי — אינה חשובה חציצה בתוך התנור.

ופקוקה בקש כתב רש"י שהוא לרבותא: למרות שהיא פקוקה בקש, ואין הפחת שלה ניכר, ובפסול היא אגורה מכל צד — אין פקוקה זו נחשבת. אלא הכוורת נשארת כשבר חרס שאינו כלי, אינה משמשת חציצה בחללו של התנור.

אם הצייל במת החומר וטענתו של ר' אליעזר מסתמכת על הלכות שאין עליתן חולק. שכורת כזו, וכן נסכים ויריעות, חוצצים בחולין המת, שאם היה מת באוהל והיתה חציצה כזו — הרייה מצילה על מה שמעבר לה מלהיטמא (ראה אהלות פ"ט מ"ג לענין כוורת. ולענין נסכים ויריעות ראה שם פט"ו מ"ד).

אורח ההלכה

חטאת ששחטה לשם חולין חטאת שנשחטה לשם זבח אחר (כגון עולה) — הרי זו פסולה. אבל אם שחטה לשם חולין — הרי זו כשרה, ולא עלתה לבעלים לצאת ידי חובתם. כרב יהודה בשם רב. (רמב"ם ספר עבודה הלכות פסולי המקדשים פט"ו ה"ד).

תוכו ולא תוך תוכו כלי שהיתה טומאה בתוכו והכניס כלי זה לתוך כלי חרס ושפת הכלי הטמא מחוץ לכלי חרס, אף שהטומאה עצמה מצויה בתוך כלי חרס — הרי זה טהור, משום שנאמר **"אל תוכו"** ולא תוך תוכו. וכן אם היה כלי חרס טמא והכניס בתוכו כלי שיש בו אוכלים ומשקים, אם היתה שפת הכלי הפנימי מחוץ לחללו של כלי חרס, אף שהאוכלים מצויים באיורו של כלי חרס — אינם נטמאים, שנאמר **"כל אשר בתוכו יטמא"**, ולא בתוך תוכו. (רמב"ם ספר טהרה הלכות כלים פ"ד ה"ח ט).

תנור שחצו בנסרים כלי חרס שחלקו במחיצה, אפילו היתה המחיצה מקרקעו עד שפתו, ונכנסה טומאה בחלקו האחד של הכלי — כולו טמא, גם מעבר למחיצה, שאין דרך בני אדם לחלק כלי במחיצה. ולפיכך תנור שחלקו בנסרים ונמצאה טומאה מצד אחד — כל התנור טמא. כמנשה המובאת כאן. (שם ה"ז).

כוורת פחותה ופקוקה בקש כוורת שנעשה בה פחת ופקוקה בקש — אינה מצילה מטומאת כלי חרס, לפי שאינה נחשבת ככלי. כחכמים, ולא כדברי ר' אליעזר. (שם הי"א).

כל הזבחים פרק ראשון זבחים ג"ב

אם הציל בַּמֶּת לַמְּרוֹת שְׂדֵינו חָמוֹר — שֶׁפֶן עוֹשִׂים חֲלוּקָה בְּאוֹהֶלֶיךָ שִׁמְהַג בְּנֵי אָדָם לַחֲלוּק אֹהֶל בְּמַחֲצֵה, וְכָל חֶלֶק נִחְשָׁב כְּחָדֵר נִפְרָד לַעֲצוּמוֹ, תִּצְיֵל מַחֲצֵה בְּכָלִי חֶרֶשׁ הַקֵּל, שְׂאִין כְּלֵי חָרָס חֲלוּקִין בְּאוֹהֶלֶיךָ אֵין נוֹהֲגִים לַחֲלֹק בְּמַחֲצוֹתָ? וּמְשִׁיבִים: הַתִּינַח (נִינַח דְּבַר זֶה) לְרַבֵּן (לְדַעַת חַכְמִים) הַסְּבוּרִים שְׂאִין הַמַּחֲצֵה מְצִילָה, אֲבָל לִרְי' אֲלִיעֶזֶר מֵאֵי אֵיבָא לְמִימְר' (מֵה יֵשׁ לְדוּמָה)? הָרִי לְדַעַתוֹ מַחֲצֵה מְצִילָה גַם בַּתְּנוּרָה! וּמְשִׁיבִים ר' אֲלִיעֶזֶר סָבוּר כִּרְב, לְגַבִּי הַעֵיקְרוֹן שֶׁמָּה שְׂאִינו מִינו — אֵינוֹ מוֹעִיל בּוֹ, אֲבָל לַעֲנִין מַחֲצֵה בַּתְּנוּרָה — קָל וְחֹמֶר קֶאֱמַר (הוּא אוֹמֵר). מִמֵּת לְשֶׁרֶץ, וּבִגְלָלוֹ הוּא סָבוּר שְׂאֵף דְּבַר שְׂאִינו מִינו מוֹעִיל בּוֹ. וּמְקַשִּׁים: אֵי הָכִי (אִם כֵּן), שְׂדוּחִים סָבַרְתָּ שְׂאִינו מִינו מִפְּנֵי קַל הוֹמֵר, הֶתֶם נִמְי לִימָא (שֶׁמֶת בַּחֲסָתָה שֶׁשְׁחַטָה לְשֶׁם חוֹלִין, גַּם כֵּן נִאֲמָר) קָל וְחֹמֶר: אִם קֶדְשִׁים מְחַלְלִין קֶדְשִׁים, חוֹלִין לֹא פֶל שֶׁפֶן שִׁמְחָלְלִים? אֲלֹא צִרִיךְ לֹמַר כִּי טַעְמָא (שֶׁעֲמָם) שֶׁל רַב הוּא פְּדוּבֵי ר' אֲלִיעֶזֶר, שְׂאֵמַר ר' אֲלִיעֶזֶר: מֵאֵי טַעְמָא (מֵה הַטַּעַם) שֶׁל רַב? נֹאמַר "וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת קֶדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת אֲשֶׁר יְרִימוּ לָהֶּ" (ויקרא כב, טו), לֹא לֹמַר שֶׁקֶדְשִׁים דּוּקָא מְחַלְלִין קֶדְשִׁים, וְאֵין חוֹלִין מְחַלְלִין קֶדְשִׁים. וּמְדִיִּיקִים: אֲלִמָּא אֲתָא קְרָא אֶפְקִיָה (מִמָּאן שְׂבָא הַמְּקָרָא וְהוֹצִיא אוֹתוֹן) מִקָּל וְחֹמֶר שֵׁשׁ בּוֹ. אִם כֵּן, הֲכָא נִמְי (כֵּאֵן גַּם כֵּן) בְּמַחֲצֵת הַתְּנוּרָה, שֶׁלֹּמֶד ר' אֲלִיעֶזֶר מִקָּל וְחֹמֶר שֶׁמַּחֲצֵה מוֹעִילָה בַּתְּנוּרָה (לְמַרְוֹת שְׂאִינָה מִינו) לִיתֵי (שִׁבּוּא הַמְּקָרָא) "כֹּל אֲשֶׁר בִּ"תוֹכוֹ" לֹמַר שֶׁמַּחֲצֵה אֵינָה מְצִילָה בּוֹ, לְפָקִיָה (וְיוֹצִיא אוֹתוֹן) מִקָּל וְחֹמֶר! וּמְשִׁיבִים: הָאֵי "תוֹכוֹ" מִיִּבְעֵי לֵיהּ (יְתוּכוֹ) זֶה נִצְרָךְ (לֹן לִדִּין אַחַר, לְאוֹפְלִין שְׂאֵיִבְלָן (לֶשׁ אוֹתָם) בְּטִיט וְעַטָּף אוֹתָם מִכָּל צַד, וְהַכְּנִיסָן לְאוֹיֵר תְּנֹרָה, סֶלְקָא דְעַתְּהָ אֲמִינָא (עֲלָה עַל דַּעַתָּ לֹמֵר): הוּאֵיל וּבְכַנְיָעָה לֹא מְטַמָּא הַאוֹכֵל, אִם יַעַב בּוֹ הַשֶּׁרֶץ, מְשׁוּם שֶׁהֵטִים חוֹצֵץ — הוּאֵיל וְכַנְיָעָה לֹא מְטַמָּא נִמְי (גַּם כֵּן) לֹא מְטַמָּא (מִיִּטְמָאִים) הַאוֹכֵלִים, קֶאֱמַר מְשַׁמְעֵ לָן (מִשְׁמַעֵ לְנֹן) בְּהַדְּגָשָׁה "כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ", שֶׁבָּכַל זֹאת נִטְמָאִים הַאוֹכֵלִים, כִּיוּן שֶׁהֵם נִמְצָאִים בְּתוֹךְ חֲלוֹ. וְמֵן הַצַּד הָאֲחֵר, רַבֵּן (חַכְמִים) הַחֲלוּקִים עַל ר' אֲלִיעֶזֶר, מָה הֵם מְשִׁיבִים? הֵם סָבוּרִים שֶׁהֲנֵךְ אֶל צַרְיָךְ קְרָא (דְּבָרִים אֱלֹהִים צַרְיָכִים מְקָרָא) הֵם מוֹבְנִים מְעַצְמָם, שֶׁהָרִי הַאוֹכֵלִים מְצוּיִים בַּחֲלוֹל הַכֵּלִי.

אגב כך מביאים עוד דיונים באותו ענין, רב יוסף בר אמי רמי (השליך, הראה סתירה) משינוי קודש על שינוי בעצלים ומשינוי (ומתיר). וכך הקשה, מי (האם) אומר ר' אליעזר שיש בו. אם כן, הֲכָא נִמְי (כֵּאֵן גַּם כֵּן) בְּמַחֲצֵת הַתְּנוּרָה, שֶׁלֹּמֶד ר' אֲלִיעֶזֶר מִקָּל וְחֹמֶר שֶׁמַּחֲצֵה מוֹעִילָה בַּתְּנוּרָה (לְמַרְוֹת שְׂאִינָה מִינו) לִיתֵי (שִׁבּוּא הַמְּקָרָא) "כֹּל אֲשֶׁר בִּ"תוֹכוֹ" לֹמַר שֶׁמַּחֲצֵה אֵינָה מְצִילָה בּוֹ, לְפָקִיָה (וְיוֹצִיא אוֹתוֹן) מִקָּל וְחֹמֶר! וּמְשִׁיבִים: הָאֵי "תוֹכוֹ" מִיִּבְעֵי לֵיהּ (יְתוּכוֹ) זֶה נִצְרָךְ (לֹן לִדִּין אַחַר, לְאוֹפְלִין שְׂאֵיִבְלָן (לֶשׁ אוֹתָם) בְּטִיט וְעַטָּף אוֹתָם מִכָּל צַד, וְהַכְּנִיסָן לְאוֹיֵר תְּנֹרָה, סֶלְקָא דְעַתְּהָ אֲמִינָא (עֲלָה עַל דַּעַתָּ לֹמֵר): הוּאֵיל וּבְכַנְיָעָה לֹא מְטַמָּא הַאוֹכֵל, אִם יַעַב בּוֹ הַשֶּׁרֶץ, מְשׁוּם שֶׁהֵטִים חוֹצֵץ — הוּאֵיל וְכַנְיָעָה לֹא מְטַמָּא נִמְי (גַּם כֵּן) לֹא מְטַמָּא (מִיִּטְמָאִים) הַאוֹכֵלִים, קֶאֱמַר מְשַׁמְעֵ לָן (מִשְׁמַעֵ לְנֹן) בְּהַדְּגָשָׁה "כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ", שֶׁבָּכַל זֹאת נִטְמָאִים הַאוֹכֵלִים, כִּיוּן שֶׁהֵם נִמְצָאִים בְּתוֹךְ חֲלוֹ. וְמֵן הַצַּד הָאֲחֵר, רַבֵּן (חַכְמִים) הַחֲלוּקִים עַל ר' אֲלִיעֶזֶר, מָה הֵם מְשִׁיבִים? הֵם סָבוּרִים שֶׁהֲנֵךְ אֶל צַרְיָךְ קְרָא (דְּבָרִים אֱלֹהִים צַרְיָכִים מְקָרָא) הֵם מוֹבְנִים מְעַצְמָם, שֶׁהָרִי הַאוֹכֵלִים מְצוּיִים בַּחֲלוֹל הַכֵּלִי.

אגב כך מביאים עוד דיונים באותו ענין, רב יוסף בר אמי רמי (השליך, הראה סתירה) משינוי קודש על שינוי בעצלים ומשינוי (ומתיר). וכך הקשה, מי (האם) אומר ר' אליעזר שיש בו. אם כן, הֲכָא נִמְי (כֵּאֵן גַּם כֵּן) בְּמַחֲצֵת הַתְּנוּרָה, שֶׁלֹּמֶד ר' אֲלִיעֶזֶר מִקָּל וְחֹמֶר שֶׁמַּחֲצֵה מוֹעִילָה בַּתְּנוּרָה (לְמַרְוֹת שְׂאִינָה מִינו) לִיתֵי (שִׁבּוּא הַמְּקָרָא) "כֹּל אֲשֶׁר בִּ"תוֹכוֹ" לֹמַר שֶׁמַּחֲצֵה אֵינָה מְצִילָה בּוֹ, לְפָקִיָה (וְיוֹצִיא אוֹתוֹן) מִקָּל וְחֹמֶר! וּמְשִׁיבִים: הָאֵי "תוֹכוֹ" מִיִּבְעֵי לֵיהּ (יְתוּכוֹ) זֶה נִצְרָךְ (לֹן לִדִּין אַחַר, לְאוֹפְלִין שְׂאֵיִבְלָן (לֶשׁ אוֹתָם) בְּטִיט וְעַטָּף אוֹתָם מִכָּל צַד, וְהַכְּנִיסָן לְאוֹיֵר תְּנֹרָה, סֶלְקָא דְעַתְּהָ אֲמִינָא (עֲלָה עַל דַּעַתָּ לֹמֵר): הוּאֵיל וּבְכַנְיָעָה לֹא מְטַמָּא הַאוֹכֵל, אִם יַעַב בּוֹ הַשֶּׁרֶץ, מְשׁוּם שֶׁהֵטִים חוֹצֵץ — הוּאֵיל וְכַנְיָעָה לֹא מְטַמָּא נִמְי (גַּם כֵּן) לֹא מְטַמָּא (מִיִּטְמָאִים) הַאוֹכֵלִים, קֶאֱמַר מְשַׁמְעֵ לָן (מִשְׁמַעֵ לְנֹן) בְּהַדְּגָשָׁה "כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ", שֶׁבָּכַל זֹאת נִטְמָאִים הַאוֹכֵלִים, כִּיוּן שֶׁהֵם נִמְצָאִים בְּתוֹךְ חֲלוֹ. וְמֵן הַצַּד הָאֲחֵר, רַבֵּן (חַכְמִים) הַחֲלוּקִים עַל ר' אֲלִיעֶזֶר, מָה הֵם מְשִׁיבִים? הֵם סָבוּרִים שֶׁהֲנֵךְ אֶל צַרְיָךְ קְרָא (דְּבָרִים אֱלֹהִים צַרְיָכִים מְקָרָא) הֵם מוֹבְנִים מְעַצְמָם, שֶׁהָרִי הַאוֹכֵלִים מְצוּיִים בַּחֲלוֹל הַכֵּלִי.

עיונים

שכן חלוקה באוהלין כלומר, כיון שדרך בני אדם לחלק בתוך אוהל ולעשותו על ידי מחיצה לשני חדרים, הרי זו מחיצה ראויה. והפירוש בפנים הוא לשיטת רש"י, המסביר כי ר' אליעזר חולק ומטהר אף בתנור שעשו מחיצה בתוכו. ולפי זה, "שאין חלוקין באוהלין" הוא הסבר מדוע לדעת חכמים אין מקום לטהר בתנור על ידי מחיצה — משום שאין דרך בני אדם לחלק כלי חרס במחיצה (ראה גרסות), ולענייננו, הואיל וכך — אין היא מינו של התנור, ולכן אינה מצילה. ויש שהקשו על שיטת רש"י: לפי נימוק זה, מפני מה חלוקים חכמים ומטמאים מה שבכוורת? הרי כוורת פקוקה מצילה באוהל המת מדין "צמיד פתיל", ולא מדין מחיצה! (וראה במפרשי המשנה אהלות פ"ט מ"ד). ותירצו כי לדרך זו מאחר שנחתה הקל וחומר של ר' אליעזר ממת לשרץ, אף לענין כוורת אין ללמוד (תוס' טו). בעקבות הסוגיה המקבילה בתוכ"כ) כי "שכן חלוקה באוהלין" ו"שאין חלוקין באוהלין" אינו מנהג בני אדם, אלא דין — שאין מחיצה מועילה להציל אלא באוהל, ולא בכלי חרס. ולדרך זו, אף ר' אליעזר מודה לדין זה, שמחיצה אינה מועילה בתנור (אלא שהוא חולק לגבי הכוורת, שהוא סבור כי מאחר שהיא סגורה מרוב הצדדים הרי היא תירה ממחיצה, דינה כדין כלי שמציל באוהל המת). והוא מה שאומרים לו חכמים: אין ראיה מטומאת מת לטומאת שרץ, למרות שהיא קלה יותר, שהרי גם אתה מודה שאין מחיצה מועילה בכלי. לר' אליעזר מאי איבא למימר ונמצא לפיכך, ששיטת רב, שדבר שאינו מינו אינו מועיל, אינה לדעת הכל, אלא שנויה במחלוקת תנאים (רש"י). והעירו אחרונים כי מכאן לכאורה ראיה לפירוש רש"י בענין זה, שר' אליעזר מטהר אף במחיצה. שאם מסכים הוא לדעת חכמים בענין זה, ואינו מטהר במחיצה, נמצא שאף לדעתו דבר שאינו מינו — אינו מועיל. אלא שכמובאר בתוספתא כלים (והובא בתוס' כאן) מסקנת הדיון בענין זה היא שר' אליעזר אכן חולק אף במחיצה, ועל כך מתבססת הקושיה (פנים מאירות. וראה קרן אורה).

קל וחומר קדשים וכו' ותהו בתוס': הרי מתחילה אמרנו שהסברה היא להיפך, שרק קדשים (פני שהם מאותו מין) הם המועילים לפסול, וכיצד מגיעים לסברה הפוכה שעל פיה מבוסס קל וחומר זה? ותירצו שהקל וחומר בנוי על הלכות המצויות בענין זה. כי השוחט חטאת בטעות, שסבר שהיא עולה — לא פסלה, ואם אמר ששוחטה לשם עולה — פסלה. ואילו לענין חולין, אם שחט עולה וסבר בטעות שהיא חולין — הרי זה פסל. ואם כן, קל וחומר הוא שתיפסל אם אומר ששוחטה לשם חולין.

אלא טעמא דרב כתבו בתוס' טו כי "אלא" בא לומר שחוזרים מן הסברה הראשונה, שטעמו של רב משום מינו ואינו מינו, אלא להלכה של רב יש מקור

מסורת הש"ס
א. זבחים מו,ב. וביקליש תורה תרלה (בשינוי שם).
ב. זבחים ז,א (בשינוי שם). וראה זבחים ט,ב. מנחות ג,ב.
ג. זבחים ז,א, ט,ב.
ד. פסחים סב,א. זבחים ד,ב, ז,א.
ה. זבחים ג,א (ושם סומנו מקבילות).
ו. חולין כה,א.

גרסות

חלוקה באוהלין במקבילה ובכתי"מ ובש"מ: חולקין אוהלים. שאין חלוקין באוהלין בכתי"מ: שכן אין חולקין כלי חרס ובש"מ ועוד: שאין חולקין בכלי חרס. את אשר ירימו לה' בכתי"מ ובידפו"י וכן בש"מ מלים אלה חסרות.
לא מטמו קא משמע לן בכתי"מ ובידפו"י: לא מטמו.
כפרה כמותה בכתי"מ ובכ"ח: כפרה כמותו.
לאו מינה לא מחריב בכתי"מ ובכ"ח: דלאו מינה לא מחריב.
תוכו תוך תוכו תוך תוכו בכתי"מ: תוכו תוך תוכו תוך תוכו ויש בכתי"מ: תוך תוך תוכו תוכו. איך תוכו בכתי"מ ועוד: והד תוכו.

החיים

אוכלין שגיבילן בטיט יש והיו עוטפים את דברי המאכל המוכנים לתנור שבשבת טיט סביבם. כיון זה נועד למטרות שונות, אם כדי לווסת את חום התנור המגיע אל דברי המאכל שבתוך כיוסי הטיט, ואם על מנת לעצב את האוכל בעיצוב מסויים בצורת הטיט המכסה עליהם. גם לאחר שנאפה דבר המאכל, היה כיוסי הטיט משמש לו כאריזה וכדרך לשימורו לזמן ממושך יותר.

אחר, טעמו של ר' אליעזר. אכן יש בכך קושי מסויים, כי דברים אלו מתאימים בין לשיטת ר' אליעזר ובין לשיטת חכמים, אבל הסוגיה ממשכה ועוסקת דווקא בדברי ר' אליעזר (ראה להלן). ובחן נתן פירש (גם מסיבות נוספות) שיש להבין דברים אלו כאחד עם הדברים הקודמים: מדוע סבור רב כי בקדשים וחולין אין קל וחומר מבטל את הסברה שאינו מינו לא מועיל בו — משום הכתוב. אם כן, מאותה סיבה עצמה גם בתנור ומחיצה לא היה צריך ללכת ר' אליעזר אחר הקל וחומר, בגלל הכתוב "תוכו"! ולא יחללו את קדשי וגו' כלומר, גזירת הכתוב היא שהכהנים אינם מחללים את קדשי בני ישראל. ואין לומר שמדובר בנשחטים לשם קדשים אחרים, שהרי באלו אמרה התורה שחטאת שנשחטה שלא לשמה פסולה (רש"י להלן מו,ב). והעירו בתוס' שאף שלפי המסורת כתוב זה אינו מדבר בקדשי מזבח אלא בתרומה וכיוצא בה, מכל מקום הלימוד הוא מן היתור וההדרגה של המלה "קדשי". ויש שכתבו כי יש סברה בדבר, שדווקא דברים הקרובים זה לזה בעניינם יש להם זיקה הפוסלת זה את זה, מה שאין כן דברים הרחוקים בעניינם, כגון חולין שעיקרם לאלכיה לעומת קדשים שעניינם הקרבה לגבוה — אינם פוסלים (אור שמח).

ליתוי תוכו וכו' כלומר, יבוא הדין "תוכו ולא תוך תוכו" וילמדנו שמחיצה אינה מצילה בתנור חרס. שאם היתה מחיצה מצילה על אוכלים בתוך התנור, למרות שאין לה תוך לעצמה — בוודאי שכלי, שיש לו תוך לעצמו, מציל. ומכיון שנצרכנו לגיימור של "תוכו ולא תוך תוכו", משמע שמחיצה אינה מצלת (ראה רש"י).

שגיבילן בטיט ואף שהפירות מכוסים לגמרי בטיט, וטיט זה חוצץ בפני הטומאה, מכל מקום הפירות טמאים באויר כלי חרס. כי אף שאם היו פירות אלה בתוך כלי חרס שבתוך התנור לא היו מקבלים טומאה — אין זה מפני המגע, אלא משום שהוא נחשב ככלי אחר, ואילו כיוסי הטיט אינו עושה אותם כנותנים בכלי. ורבנן וכו' כלומר, חכמים החולקים על ר' אליעזר, שהם למדים שמחיצה אינה מצלת מ"תוכו" ולא תוך תוכו — הם אינם מצריכים כתוב מיוחד לענין אוכלים שגיבילם בטיט. וראה בתוס' טו שמתמה מה צורך לחכמים בדיוק של "תוכו", והרי הם למדים דין זה מן הטעם האמור במשנה — שאין חולקים כלי חרס. ותירצו כי זהו היא טענת חכמים לר' אליעזר, שאף לשיטתו יש להשיב שאין צורך ב"תוכו" לאוכלים שגיבילם בטיט, וחזרת איפוא הקושיה.

על מי שמחוייב עולה כי חטאת אינה באה בנדבה אלא רק על חטא, ולכן אם מבאי חטאת לשם מי שאינו חייב בחטאת (ואף שחייב בקרבן אחר) הרי זה כאילו לא אמר דבר, שאין קדושת חטאת חלה באופן זה, ולפיכך אין מחשבתו מועילה. חבירו דומיא דידיה והוא מבוסס על הסברה הבסיסית של רב בסוגיה זאת, שדווקא דבר שהוא מינו מחריב בו (רש"י).

כל הזבחים פרק ראשון זבחים

י"ח עבודות לשמו

ומנלן דבעינן זבחה לשמה. לכתחילה דאי ממונא שפמיך לא מיפרשי ביה *עבודות: ממאי דלענין שחיטה^[א] קרוי זבח דלמלא^[ב] היינו שמייהו. וזבח שלמים ולא נאמר זבח משום שמיטה: מה לזבחה שכן^[ג] פוסלה שלא לשם אוכלין בפסח. שאם שחטו שלא לאוכלין כגון לחולה ולקן שאין יוכלו לאכול כוונת פסול ואפילו הן תורה אור

צעילו דכתיב אש לפי אכלו אכילה א^[א] מנלן דבעינן זבחה לשמה דאמר קרא ויאם זבח שלמים קרבנו שתהא זבחה לשם [שלמים] ודילמא היינו שמייהו *מדכתיב המקריב את דם השלמים וזוהי את דם השלמים ולא כתיב זבח והכא כתיב זבח שמע מינה שתהא זבחה לשם שלמים אשכחן זבחה שאר עבודות מנלן וכי תיבא לילף מזבחה^[ב] *מה לזבחה שכן^[ג] נפסלה שלא לשם אוכלין בפסח אלא אמר קרא המקריב את דם השלמים שתהא קבלה לשם שלמים ולכתוב רחמנא בקבלה ויליף שחיטה מינה משום דאיכא למיפרך מה לקבלה שכן פסולה בור^[ד] ואשה אשכחן שחיטה וקבלה זריקה מנלן וכי תיבא לילף^[ה] מהני מה להני שכן טעונות צפון וישנן בחטאות הפנימיות אלא אמר קרא הוורק את דם השלמים שתהא זריקה לשם שלמים ולכתוב רחמנא בוריקה ויליף מינה משום דאיכא למיפרך מה לזריקה שכן חייב עליה זר מיתה אשכחן כולהו הולכה מנלן וכי תיבא לילף מכולהו מה לכולהו שכן עבודה שאי אפשר לבטלה תאמר בהולכה שאפשר לבטלה אלא אמר קרא *והקריב^[ו] את הכל המזבחה *ואמר מר זו הולכת אברים לכבש והניא דה^[ז] והקריבו *זו קבלת הרים^[ח] וזו אפי' רחמנא בלשון הולכה למימרא דהולכה לא תפקה מכלל קבלה^[ט] ואשכחן שנוי קודש ישנוי בעלים מנלן אמר רב פנחס בריה דרב אמי אמר קרא ויבשר זבח תודת שלמיו שתהא זבחה לשם תודה אם אינו ענין לשינוי קודש דנפקא לן מהתם דתהא ענין לשינוי בעלים והאי להכי הוא דאתא הא מיבעי ליה *לכדתניא ובשר זבח תודת שלמיו אבא חנין אומר משום רבי אליעזר בא ללמד תורה ששחטה לשם שלמים כשרה שלמים ששחטן לשם תודה פסולה מה הפריש בין זה לזה תודה קרויה שלמים ואין שלמים קרויה תודה אגן מזבח^[י] קאמרינן ואכתי מיבעי ליה דמטאת ואושם מנין תלמוד לומר זבח אם כן נכתוב קרא ובשר תודת שלמיו^[יא] [זבח] מאי זבח שמע מינה תרתי אשכחן זבחה שאר עבודות מנלן וכי תיבא לילף מזבחה מה לזבחה שכן פוסל שלא לשם אוכלין בפסח נאמרה זבחה בשינוי קודש ונאמרה זבחה בשינוי בעלים מה זבחה האמורה בשינוי קודש לא חלקת בין זבחה לשאר עבודות אף זבחה האמורה בשינוי בעלים לא תחלק בהן בין זבחה לשאר עבודות איכא למיפרך^[יב] *מה לשינוי קודש^[יג] שכן^[יד] פסולה בגופה וישנו בארבע עבודות וישנו לאחר מיתה וישנו בציבור כביחיד ואע"ג

מה לזבחה שכן פוסל שלא לשם אוכלין בפסח. וא"ת זריקה נמי תפקול נק"י דשמיטה שאינו פוסל צעלים אלא על מנת לזרוק ופוסלת על מנת שלא לשם אוכלין ק"י זריקה שפוסלת בזריק שלא לשם צעלים שתפקול שלא לשם אוכלין וי"ל דאיכא למיפרך מה לזבחה שכן טעונה צפון וישנה בחטאות הפנימיות מיהו אכתי לא קמא ליה הך פירכה עד בסמוך לךך י"ל דכא דכא לא יליף מזבחה אלא קבלה והולכה. דר"ך. ועוד נראה דצ"ב תמיד נשחט (פסחים דף סא.) מנעט שר עבודות שלא [פסול] לשם אוכלין: **מה לזריקה שכן חייב עליה זר כו.** וא"ת ויליף קבלה והולכה משמיטה וזריקה וי"ל מה להך שכן חייבין צפון דללקמן [לשמן ק"י]. צעמעמן: **דהולכה לא תפקה ממכלל קבלה.** וזריקה לא אמר מכולה שישנן בחטאות הפנימיות: **בא ללמד מודה ששחטה לשם שלמים כשרה.** מימה דבסוף כל הפסולין [לשמן דף לו.] דרשי מינה מנין לזבחה שחטו זר ומלמי פסח ת"ל שלמיו פי' דנלכלין לזיס וליה וי"ל דהספד דרש מנדמיה בני אכילה: **ש"ב תרתי.** וא"ת ואימא כוליה [לשן] הוא דלמא שחטה זבחה לשם תודה וי"ל דאיכא לרביי מטאת ואשם מנדמיה *צ"ה אכילה: **ויישנן לאחר מיתה.** אבל שניו צעלים אינן לאחר מיתה בפסחים (דף סא.) הקשה רבינו (דלמא מואתי) דשעבודא לאו דאורייתא כמו קן אין שינוי קודש לאחר מיתה דמאי נפקא מינה דלא עלו לשם זבחה הא לא ממישיבין יורשין ורשין דפלוגתא היא נקדושו צ"ק (דף יג.) גבי האשה שהצילה מטאת ומתה יצאו יורשין עולתה דקאמר שמואל הוא שהפרישה ממנו *ורב אשי אמר אשי שלא הפרישה ממנו והל"ל הכא למ"ד שעבודא [לשן] דאורייתא שאין שני קודש לאחר מיתה *תמיה דווקא וש לומר דנפקא מינה אם הפריש שמי שלמים או שמי עולות לאחריה ופירש שאם אמת משה או אבדוה השניה מהיה קריבה עולה כיון הראשונה ואם קרבה הראשונה כתיבה השניה מהיה מולין וכי ממו צעלים ועשה יורש אמת שלא לשמה הרי היא כאלו נאבדה וקרבה שניה תמיה ואם עשה הראשונה כתיבה או השניה מולין אבל אם לא פירש כלום אלא סתם הפריש שמי *לאחריה או אפילו נעשית הראשונה כתיבה הרי שניה רועה דמיה קרבי עולה כמו גבי מפרש שמי מטאות לאחריה כדליתא לקמן (דף סא.) מותר מטאת קרב עולה *והכי נמי הוי דפריש שמי שלמים או שמי עולות לאחריה ועי"ל דלאחר מיתה הוי [איסור] שנינו קודש כשמיטה אבל ליכא איסורא צעילי מין דליכא צעילים מיהו אכתי לא ידע דרשא דמונא שפמיך דמינה נפקא איסור לשניו קודש דשמייהו. כן בסמוך. הגה"ה: **ויישנן צ"ב.** משא"כ צעילי צעלים דאש שחט *לשמו

התמיד הרי הוא צעילי ואפי' לשם עובד כוכבים לא מיפסיל דבעינן תצירו דומיא לדידיה ממויז כפרה כמותו. דר"ך: * נראה נמי דהכא (** י"ח לשם תהויל) משחטה שמי ישיבא מחטבת שניו אלא א"כ דחשב ע"מ לזרוק. תוס' ט"ז. וישנו לאחר מיתה. פי' (המקריב) [ומפריש] קרבנו ממי הורש מקריבו ושיוך בו שניו קודש לאו שניו בעלים דאין בעלים לאר מיהו דקדק ריב"א דהבא אתא במ"ד שנקבא דלמ"ד שנקבא לאו דאורייתא אפי' משניו קודש לאו ריב"א אורי (מיתה) וא"כ שניו קודש נמי אינו (אלא) לאר מיהו ואמר רבי דאורייתא נמי במ"ד שנקבא לאו דאורייתא אפי' ישנו קודש לאחר מיתה בנן שחפשי שתי (חטאות) [שלמים] אן עולות] לאחריה וכשמיטה בה לא יעלה. וי' לשם חובה וצריך להקריב השני. תוס' ט"ז. וי' שחטה וזריקה קאי ובה תרתי קרי מנא: וי' שכן נפלת שלא לשם כ"י שחטו שלא לשם אבכין בנן: [טו] וי' קבלת: [טז] היא הרי"ד מור"ד והולכה היא ה"ג ואפקה רחמנא לקבלה: [יז] תיבת מנלן בעינן לשם זבח ובה נחקר: [יח] דין ודאבא תנן: [יט] לכתבינו ובה: [כ] חייב לזרוק שלא לשמו (תבות אלא על השחיטה במקום) ס"א אלא על השחיטה או על הקבלה והולכה שלא לשמה פסול כדברינו להו לעיל:

י"ח עבודות לשמו
ר"ק מ"ז וי"ח אלוין מתקנת אוכלין בזריקה ולא בקבלה והולכה אלא בשחיטה כ"ל
הנהרות הב"ח
(א) גבי מה לזבחה שכן פוסלה שלא לשם זבח זריקה מנלן וי"ל לילף מהני ר"ב ע"ל דף י' ע"ה: (ב) שם ואפקה רחמנא לקבלה בשלשן הולכה: (ד) שם מה לשניו קודש שכן פסול בגופו וישנו: (ה) גבי מה לזבחה שכן פוסלה שלא לשם זבח זריקה מנלן וי"ל לילף מהני ר"ב ע"ל דף י' ע"ה: (ו) דרשי מיהו מנין לזבחה שחטו זר ומלמי פסח ת"ל שלמיו פי' דנלכלין לזיס וליה וי"ל דהספד דרש מנדמיה בני אכילה: (ז) ואימא כוליה [לשן] הוא דלמא שחטה זבחה לשם תודה וי"ל דאיכא לרביי מטאת ואשם מנדמיה *צ"ה אכילה: (ח) וישנן לאחר מיתה. אבל שניו צעלים אינן לאחר מיתה בפסחים (דף סא.) הקשה רבינו (דלמא מואתי) דשעבודא לאו דאורייתא כמו קן אין שינוי קודש לאחר מיתה דמאי נפקא מינה דלא עלו לשם זבחה הא לא ממישיבין יורשין ורשין דפלוגתא היא נקדושו צ"ק (דף יג.) גבי האשה שהצילה מטאת ומתה יצאו יורשין עולתה דקאמר שמואל הוא שהפרישה ממנו *ורב אשי אמר אשי שלא הפרישה ממנו והל"ל הכא למ"ד שעבודא [לשן] דאורייתא שאין שני קודש לאחר מיתה *תמיה דווקא וש לומר דנפקא מינה אם הפריש שמי שלמים או שמי עולות לאחריה ופירש שאם אמת משה או אבדוה השניה מהיה קריבה עולה כיון הראשונה ואם קרבה הראשונה כתיבה השניה מהיה מולין וכי ממו צעלים ועשה יורש אמת שלא לשמה הרי היא כאלו נאבדה וקרבה שניה תמיה ואם עשה הראשונה כתיבה או השניה מולין אבל אם לא פירש כלום אלא סתם הפריש שמי *לאחריה או אפילו נעשית הראשונה כתיבה הרי שניה רועה דמיה קרבי עולה כמו גבי מפרש שמי מטאות לאחריה כדליתא לקמן (דף סא.) מותר מטאת קרב עולה *והכי נמי הוי דפריש שמי שלמים או שמי עולות לאחריה ועי"ל דלאחר מיתה הוי [איסור] שנינו קודש כשמיטה אבל ליכא איסורא צעילי מין דליכא צעילים מיהו אכתי לא ידע דרשא דמונא שפמיך דמינה נפקא איסור לשניו קודש דשמייהו. כן בסמוך. הגה"ה: **ויישנן צ"ב.** משא"כ צעילי צעלים דאש שחט *לשמו

י"ח עבודות לשמו

ומנלן דבעינן זבחה לשמה. לכתחילה דאי ממונא שפמיך לא מיפרשי ביה *עבודות: ממאי דלענין שחיטה^[א] קרוי זבח דלמלא^[ב] היינו שמייהו. וזבח שלמים ולא נאמר זבח משום שמיטה: מה לזבחה שכן^[ג] פוסלה שלא לשם אוכלין בפסח. שאם שחטו שלא לאוכלין כגון לחולה ולקן שאין יוכלו לאכול כוונת פסול ואפילו הן תורה אור

צעילו דכתיב אש לפי אכלו אכילה א^[א] מנלן דבעינן זבחה לשמה דאמר קרא ויאם זבח שלמים קרבנו שתהא זבחה לשם [שלמים] ודילמא היינו שמייהו *מדכתיב המקריב את דם השלמים וזוהי את דם השלמים ולא כתיב זבח והכא כתיב זבח שמע מינה שתהא זבחה לשם שלמים אשכחן זבחה שאר עבודות מנלן וכי תיבא לילף מזבחה^[ב] *מה לזבחה שכן^[ג] נפסלה שלא לשם אוכלין בפסח אלא אמר קרא המקריב את דם השלמים שתהא קבלה לשם שלמים ולכתוב רחמנא בקבלה ויליף שחיטה מינה משום דאיכא למיפרך מה לקבלה שכן פסולה בור^[ד] ואשה אשכחן שחיטה וקבלה זריקה מנלן וכי תיבא לילף^[ה] מהני מה להני שכן טעונות צפון וישנן בחטאות הפנימיות אלא אמר קרא הוורק את דם השלמים שתהא זריקה לשם שלמים ולכתוב רחמנא בוריקה ויליף מינה משום דאיכא למיפרך מה לזריקה שכן חייב עליה זר מיתה אשכחן כולהו הולכה מנלן וכי תיבא לילף מכולהו מה לכולהו שכן עבודה שאי אפשר לבטלה תאמר בהולכה שאפשר לבטלה אלא אמר קרא *והקריב^[ו] את הכל המזבחה *ואמר מר זו הולכת אברים לכבש והניא דה^[ז] והקריבו *זו קבלת הרים^[ח] וזו אפי' רחמנא בלשון הולכה למימרא דהולכה לא תפקה מכלל קבלה^[ט] ואשכחן שנוי קודש ישנוי בעלים מנלן אמר רב פנחס בריה דרב אמי אמר קרא ויבשר זבח תודת שלמיו שתהא זבחה לשם תודה אם אינו ענין לשינוי קודש דנפקא לן מהתם דתהא ענין לשינוי בעלים והאי להכי הוא דאתא הא מיבעי ליה *לכדתניא ובשר זבח תודת שלמיו אבא חנין אומר משום רבי אליעזר בא ללמד תורה ששחטה לשם שלמים כשרה שלמים ששחטן לשם תודה פסולה מה הפריש בין זה לזה תודה קרויה שלמים ואין שלמים קרויה תודה אגן מזבח^[י] קאמרינן ואכתי מיבעי ליה דמטאת ואושם מנין תלמוד לומר זבח אם כן נכתוב קרא ובשר תודת שלמיו^[יא] [זבח] מאי זבח שמע מינה תרתי אשכחן זבחה שאר עבודות מנלן וכי תיבא לילף מזבחה מה לזבחה שכן פוסל שלא לשם אוכלין בפסח נאמרה זבחה בשינוי קודש ונאמרה זבחה בשינוי בעלים מה זבחה האמורה בשינוי קודש לא חלקת בין זבחה לשאר עבודות אף זבחה האמורה בשינוי בעלים לא תחלק בהן בין זבחה לשאר עבודות איכא למיפרך^[יב] *מה לשינוי קודש^[יג] שכן^[יד] פסולה בגופה וישנו בארבע עבודות וישנו לאחר מיתה וישנו בציבור כביחיד ואע"ג

י"ח עבודות לשמו
ר"ק מ"ז וי"ח אלוין מתקנת אוכלין בזריקה ולא בקבלה והולכה אלא בשחיטה כ"ל
הנהרות הב"ח
(א) גבי מה לזבחה שכן פוסלה שלא לשם זבח זריקה מנלן וי"ל לילף מהני ר"ב ע"ל דף י' ע"ה: (ב) שם ואפקה רחמנא לקבלה בשלשן הולכה: (ד) שם מה לשניו קודש שכן פסול בגופו וישנו: (ה) גבי מה לזבחה שכן פוסלה שלא לשם זבח זריקה מנלן וי"ל לילף מהני ר"ב ע"ל דף י' ע"ה: (ו) דרשי מיהו מנין לזבחה שחטו זר ומלמי פסח ת"ל שלמיו פי' דנלכלין לזיס וליה וי"ל דהספד דרש מנדמיה בני אכילה: (ז) ואימא כוליה [לשן] הוא דלמא שחטה זבחה לשם תודה וי"ל דאיכא לרביי מטאת ואשם מנדמיה *צ"ה אכילה: (ח) וישנן לאחר מיתה. אבל שניו צעלים אינן לאחר מיתה בפסחים (דף סא.) הקשה רבינו (דלמא מואתי) דשעבודא לאו דאורייתא כמו קן אין שינוי קודש לאחר מיתה דמאי נפקא מינה דלא עלו לשם זבחה הא לא ממישיבין יורשין ורשין דפלוגתא היא נקדושו צ"ק (דף יג.) גבי האשה שהצילה מטאת ומתה יצאו יורשין עולתה דקאמר שמואל הוא שהפרישה ממנו *ורב אשי אמר אשי שלא הפרישה ממנו והל"ל הכא למ"ד שעבודא [לשן] דאורייתא שאין שני קודש לאחר מיתה *תמיה דווקא וש לומר דנפקא מינה אם הפריש שמי שלמים או שמי עולות לאחריה ופירש שאם אמת משה או אבדוה השניה מהיה קריבה עולה כיון הראשונה ואם קרבה הראשונה כתיבה השניה מהיה מולין וכי ממו צעלים ועשה יורש אמת שלא לשמה הרי היא כאלו נאבדה וקרבה שניה תמיה ואם עשה הראשונה כתיבה או השניה מולין אבל אם לא פירש כלום אלא סתם הפריש שמי *לאחריה או אפילו נעשית הראשונה כתיבה הרי שניה רועה דמיה קרבי עולה כמו גבי מפרש שמי מטאות לאחריה כדליתא לקמן (דף סא.) מותר מטאת קרב עולה *והכי נמי הוי דפריש שמי שלמים או שמי עולות לאחריה ועי"ל דלאחר מיתה הוי [איסור] שנינו קודש כשמיטה אבל ליכא איסורא צעילי מין דליכא צעילים מיהו אכתי לא ידע דרשא דמונא שפמיך דמינה נפקא איסור לשניו קודש דשמייהו. כן בסמוך. הגה"ה: **ויישנן צ"ב.** משא"כ צעילי צעלים דאש שחט *לשמו

י"ח עבודות לשמו
ר"ק מ"ז וי"ח אלוין מתקנת אוכלין בזריקה ולא בקבלה והולכה אלא בשחיטה כ"ל
הנהרות הב"ח
(א) גבי מה לזבחה שכן פוסלה שלא לשם זבח זריקה מנלן וי"ל לילף מהני ר"ב ע"ל דף י' ע"ה: (ב) שם ואפקה רחמנא לקבלה בשלשן הולכה: (ד) שם מה לשניו קודש שכן פסול בגופו וישנו: (ה) גבי מה לזבחה שכן פוסלה שלא לשם זבח זריקה מנלן וי"ל לילף מהני ר"ב ע"ל דף י' ע"ה: (ו) דרשי מיהו מנין לזבחה שחטו זר ומלמי פסח ת"ל שלמיו פי' דנלכלין לזיס וליה וי"ל דהספד דרש מנדמיה בני אכילה: (ז) ואימא כוליה [לשן] הוא דלמא שחטה זבחה לשם תודה וי"ל דאיכא לרביי מטאת ואשם מנדמיה *צ"ה אכילה: (ח) וישנן לאחר מיתה. אבל שניו צעלים אינן לאחר מיתה בפסחים (דף סא.) הקשה רבינו (דלמא מואתי) דשעבודא לאו דאורייתא כמו קן אין שינוי קודש לאחר מיתה דמאי נפקא מינה דלא עלו לשם זבחה הא לא ממישיבין יורשין ורשין דפלוגתא היא נקדושו צ"ק (דף יג.) גבי האשה שהצילה מטאת ומתה יצאו יורשין עולתה דקאמר שמואל הוא שהפרישה ממנו *ורב אשי אמר אשי שלא הפרישה ממנו והל"ל הכא למ"ד שעבודא [לשן] דאורייתא שאין שני קודש לאחר מיתה *תמיה דווקא וש לומר דנפקא מינה אם הפריש שמי שלמים או שמי עולות לאחריה ופירש שאם אמת משה או אבדוה השניה מהיה קריבה עולה כיון הראשונה ואם קרבה הראשונה כתיבה השניה מהיה מולין וכי ממו צעלים ועשה יורש אמת שלא לשמה הרי היא כאלו נאבדה וקרבה שניה תמיה ואם עשה הראשונה כתיבה או השניה מולין אבל אם לא פירש כלום אלא סתם הפריש שמי *לאחריה או אפילו נעשית הראשונה כתיבה הרי שניה רועה דמיה קרבי עולה כמו גבי מפרש שמי מטאות לאחריה כדליתא לקמן (דף סא.) מותר מטאת קרב עולה *והכי נמי הוי דפריש שמי שלמים או שמי עולות לאחריה ועי"ל דלאחר מיתה הוי [איסור] שנינו קודש כשמיטה אבל ליכא איסורא צעילי מין דליכא צעילים מיהו אכתי לא ידע דרשא דמונא שפמיך דמינה נפקא איסור לשניו קודש דשמייהו. כן בסמוך. הגה"ה: **ויישנן צ"ב.** משא"כ צעילי צעלים דאש שחט *לשמו

י"ח עבודות לשמו

ד ע"א

כל הזבחים פרק ראשון זבחים

[לומר] **הוֹלְכָה לֹא תִפְקָה** (תוציא אותה) **מִקָּלֶה קַבְּלָה**, אלא כל דין הקיים בקבלה יש גם בהולכה.

ב וממשיכים לברר, **אַשְׁפַּחֲנָא** [מצאנא] איפוא מקור לענין **שְׁנוּי קוֹדֶשׁ**, שיש לעשות את כל ארבע העבודות שבקרבת לשם אותו קרבן שהוקדש לו, ואולם

שְׁנוּי פְעִילִים מִנְלָן [מנין לנו?] מנין שצריך להתכוון בעבודות אלו לשם הבעלים ולא לשם אדם אחר? **אָמַר רַב פְּנַחְסָא בְרִיהּ** [בנו] של **רב אמי**, **אָמַר קְרָא** [התקרא]:

”וּבְשָׂרֵי זֶבַח תוֹדַת שְׁלַמִּיּוֹ” (שם ז, טו), לומר **שְׁתָּהָא זְבִיחָה לְשָׁם תוֹדָה**. אם אינו ענין לשינוי קודש, דַּפְּקָא לֵן מַהֲתָם

כמו שלמדנו לעיל, תִּגְהוּ עִנְיָן לְשִׁנְיֵי פְעִילִים. ומקשים: וכי האי (פסוק זה) לְהָבִי [לכך] הוא דָּאֲתָא (שבא)? הָא מִיַּכְעִי לִיהּ לְכַדְתֵּינְיָא

(הרי נחזוּ הוא לכמו ששנויה בברייתא): **”וּבְשָׂרֵי זֶבַח תוֹדַת שְׁלַמִּיּוֹ”** — אָבָא חֵינִין אוֹמַר מִשּׁוּם (בשם) ר' אֵילֵיעִזְרָא: **כָּא לִמְלַךְ שְׁתוּדָה שָׁשְׁטָהָ לְשָׁם שְׁלַמִּים**

הרי היא כְּשָׂהָ, אבל שְׁלַמִּים שְׁשָׁחְטוּן לְשָׁם תוֹדָה — פְּסוּלָהּ. ומה הפָּרֶשׁ בֵּין זֶה לָזֶה? הטעם הוא שתוֹדָה קְרִיבָה לְשָׁמִים, כפי שהוא בפסוק זה — תוֹדַת שְׁלַמִּיּוֹ? וְאֵינֵן שְׁלַמִּים קְרִיבָה תוֹדָה! ומשיבים: אבא חנין למד דבר זה מן המלים "תודת שלמיו", ואילו אָנָּן [אנן] מהמלה "זָבַח" קֶאָמְרִינָן [אומרים אנן] שתהא הזבחה לשם הבעלים.

ומקשים עוד: וְאַפְתִּי מִיַּכְעִי לִיהּ [ונדיון נצרך לו] "זבח" זה ללימוד אחר, ששנינו במדרש ההלכה: **חָטָאֵת וְאָשְׁם מִנְיָן שְׂנֵאֲכִילִים לִיּוֹם**, וליה, כמו קרבן תודה, שנאמר שם: **”וַיִּבְשֵׂר זֶבַח תוֹדַת שְׁלַמִּי בַיּוֹם קִרְבֹּנו יַאֲכַל”**? תלמוד לומר: "זָבַח", שכל דבר הקרוי זבח, אם לא מפורש בו אחרת, הרי הוא נאכל ליום וליילה בלבד, כמו שמפורש בקרבן התודה! ומשיבים: אם כן, אם באה המילה רק לצורך זה, וְכָתוּב קְרָא (ויכתוב במקרא) **”וּבְשָׂרֵי תוֹדַת שְׁלַמִּיּוֹ [זָבַח]”**, מאי (מה פירוש) המלה "זָבַח" לפני "תודת שלמיו"? שְׁמַע מִיָּהּ תְּרַחֲוִי [למד מנהה שתימן]. ושואלים:

אַשְׁפַּחְנָא [מצאנא] ראייה לענין שינוי בעלים בזבחה, שָׁאָר עֲבוֹדוֹת מִנְלָן [מנין לנו]? וכי תִּמְאָא לִילְף [ואם תאמר שנלמד] דבר זה מְזַבְּחִיחָה, אפשר לרחות: מה לְזְבִיחָה שיש בה חומרה, שָׁפֶן פּוֹסֵל בְּשַׁחֲטָהּ שְׁלֹא לְשָׁם אוֹרְכִילִין פְּסָסָא!

אלא כך נאמר: **נֶאֱמַרָה זְבִיחָה בְּשִׁינוּי קוֹדֶשׁ וְנֶאֱמַרָה זְבִיחָה בְּשִׁינוּי פְעִילִים**, מה זְבִיחָה הָאֵמֻנָה בְּשִׁינוּי קוֹדֶשׁ — לא תְּלַחַקָּהּ בִּהְלַכָּה בֵּין זְבִיחָה עֲבוֹדוֹת, ובכולן צריך שישנושל בשמו, אָף זְבִיחָה הָאֵמֻנָה בְּשִׁינוּי פְעִילִים — לא תְּחַלְקֶן בֵּין זְבִיחָה לְשָׁאָר עֲבוֹדוֹת. ומקשים: גם לימוד זה איפְּאָא לְמִפְרָף [יש מקום לפרוץ] אותו ולומר: מה לְשִׁנוּי קוֹדֶשׁ שָׁפֶן יש בו דברים שאינם מצויים בשינוי בעלים, והם: פְּסוּלָהּ בְּגוּפָהּ, שהפסול הוא בגופו של הקרבן, שהרי הוא משנה את שמו ומותו של הקרבן, וְיִשְׁנֹנָה בְּאַרְבָּעַע עֲבוֹדוֹת שִׁבְכַל אחת מהן יש משמעות באיזה קרבן מורב, אבל שינוי בעלים אינו נוגע אלא לזויקה, שהיא המספדת על הבעלים, וכן יִשְׁנֹנָה לְאֲחָר מִיתָה שְׁהִירוּשׁ מְקִרְיֹבו אַחֶר מוֹת הַבְּעֵלִים יש בו משמעות לשינוי קודש, אבל אין בו שינוי בעלים, שהרי כבר מתו. וכן שינוי קודש יִשְׁנֹנָה בְּצִיבּוֹר פְּנִיחִי, מה שאין כן בשינוי בעלים, שקרבן ציבור הכל בעליו!

עיונים

שִׁאֲפִישׁר לַבְטֹלָה והעירו המפרשים כי מפסק הרמב"ם משמע שדבר זה שנוי במחלוקת במשנה לחלו [י"א, ג'א], והתקשו דבריו מן הגמרא כאן שתפסה דבר זה כמסופק על הכל (גרי"י). ויש שהסבירו כי אין לדעת חכמים של מקרים בהם אין צורך בהולכה (ליקוטי הלכות).

והקריבו זו קבלת הדם וכו' שהרי קודם לכן נאמר "וישחט את בן הבקר", ומיד אחר כך "והקריבו". ואין לפרש שמרובי בהולכה של הדם, שהרי אפשר לשחוט בצד המזבח. ואם כן הרי זו בהכרח קבלת הדם (ר"ש שאנץ).

תגהו ענין לשינוי בעלים ויש לדבר ראייה גם מלשון הכתוב, שהרי נאמר שם "תודת שלמיו", משמע — שלמיו שיש לו של חיבור. מה מפורש בין זה לזה כלומר, תורה היא קרבן פרטי הנכלל בסוג של שלמים, ולכן, כשנעשתה לשם שלמים, אף שלא הגדירה כראוי, מכל מקום השאיר אותה בסוג השלמים. אבל בשוחט שלמים

לשם תודה אינו כן, לפי שאין שלמים נכללים בתוה. **לוא זבח שמע מניה תרתי** כלומר, אמנם למדנו הלכה מן המלה "זבח", שבאה לרבות גם זבחים אחרים שאינם תודה. אבל אנו למדים כאן לימוד נוסף — ממיקומה של המלה במשפט. שבוין שנאמר "זבח תודת", הרי המלה "זבח" (ומצות השחיטה — הויבחה) נקשרת ל"תודה", שצריך שתישמע הויבחה לשם התודה של אותו אדם.

וישנו בארבע עבודות אין לפרש שהכוונה היא שיש מצוה לעשות כל ארבע עבודות לשם הקרבן הסמיים, ואין הירב כן בשינוי בעלים, שהרי בשאלו זו עצמה אנו דנים — האם למדים לענין זה שינוי בעלים משינוי קודש. אבל הכוונה היא ששינוי קודש נוגע מהותית לכל ארבע העבודות, שהן עבודות הקרבן העקרויות. מה שאין כן בשינוי בעלים, שרק זריקת הדם קשורה מהותית לשאלה

מיהו בעליו של הקרבן, לפי שמטרתה לכפר עליו דווקא. ומשום כך נאמר להלן (י"א), שאין מחשבת שינוי בעלים פוסלת קרבן אלא אם נשחט כדי לזרוק את דמו לשם מישוה אחר, אבל לא אם עבודת השחיטה עצמה נעשתה לשם אדם אחר (ראה רש"י ותוס' טוץ).

וישנו לאחר מיתה בתוס' הקשו: הרי לשיטה ש"שיעבודא לאו דאורייתא", שאין שיעבוד מוטל על נכסיו של החיוב לתיבירו (וכיוצא בהו להקדש), אין חובה מן התורה על הירוש להביא קרבן שנדר המוריט. ואם כן אף שינוי קודש (שנאמר בו שהוא כשר אלא שלא עלה לבעליו) אינו קיים לאחר מיתה, שהרי אין בעליו צריך להקריבו! ותיצו באופן אחד שגם לדרך זו, מי שהפריש שתי בהמות לאחיות, שהתנה שיהא תאבד אחת מהן תהא השניה במקומה, אם הקריב הירוש את הראשונה שלא לשמה — הרי זה כילו אבדה, וצריך להקריב את השניה. ועוד אמרו כי בשינוי קודש יש על כל פנים איסור לכתחילה לאחר מיתה, מה שאין כן בשינוי בעלים, שהרי אין לו בעלים.

וישנו בציבור שהרי יש אפשרות שישחט חטאת ציבור לשם עולה או להיפך. אבל שינוי בעלים אין בו, כי אם הקריבו לשם יחיד מן הציבור — הרי אף הוא בגדר בעליו (שהרי הוא ככלל הציבור).

ואין לומר שיש בו שינוי בעלים, אם הקריבו לשם גוי שאינו ככלל הציבור — שהרי כמבאר לעיל (ב"ב) צריך שיהא האחר מחוייב כפרה מותר בו שישלו בו (תוס'). ובצנפת פענא הריא

שיש קשיים בתנהג הבסיסית של הסבר זה, שהרי מצאנו שיש ציבורים שונים שחייבים כפרה לצעמם (כגון פר השבת), ואם כן יש שינוי בעלים גם בציבור — כשנשוחט לשם ציבור אחר. ומשום כך הציבורים הם כפי שצ"ב: נחשב מתות עצמיות נפרדות לחלוטין, וכעומד לעצמו לענין כפרתו, ואין קשר כלל בין כפרתו של ציבור זה לכפרתו של ציבור אחר, כדי שנאמר עליו שהוא מחוייב כמותו, וממילא אין בו מושג של שינוי בעלים.

ההלכה

שלמיו" — שתהיה זביחה עם שאר ארבע העבודות לשם שלמיו, וכן שאר הקרבנות. וכסיומו של רב פנחס בריה ר"י אמי. (רמב"ם ספר עבודה הלכות מעשה הקרבנות פ"ד ה"י).

מסורת הש"ס

- א. יליק"ש תורה תנח (כל הענין).
- ב. זבחים ק"א, ב.
- ג. עירובין ק"ד, א. פסחים ס"ה, יומא כ"א, הגיהג י"א, זבחים י"ב, ד"ב, ל"ג, ל"ה, ג. מנחות י"א, זבחים י"א, הגיהג י"א, קדושין ל"ו, ז' זבחים י"א, מנחות י"א, ת"כ י"א, י"א, ה. יליק"ש תורה ת. שם תנח.
- ה. יליק"ש תנח (כל הענין).
- ו. זבחים ז"א, ות"כ י"א, י"ב (בשניו לשון). יליק"ש שם תנח.
- ז. ת"כ שם.
- ח. פסחים ס"ב.

גרסות

שכן נפסלה כתיב"ט: שכן פסולה ויש כתיב"ט: שכן פסלה ובכ"ה: שכן פוסלת.

כדו ואשה בכתיב"ט ועוד וכן בש"ט: כדו.

חייב עליה זה מיתה בכתיב"ט: זו חייב עליה מיתה.

והקריב את הכל בכתיב"ט ועוד מקוריות וכן בש"ט: מאי ובשר זבח את הכל.

ואפיק רחמנא בלשון הולכה בכתיב"ט ור"ש ועוד: הולכה היא ואפיק רחמנא בלשון הולכה ובכ"ה: ואפיק רחמנא בקבלה בלשון הולכה.

מאי זבח שמע מניה בכתיב"ט בש"ט ובצ"ק: מאי ובשר זבח תודת שלמיו שמע מניה.

פסולה בגופה בכ"ה: פסולו בגופו.

לשון

והאי להכי הוא דאתא צורת לשון זו שמן הארמית (=הו) לכן הוא שבא) משמשת כמות רוחוב בית המדרש במהלך הדין שבין חכמים ביחס למדרש הכתובים. צורה זו הינה לרוב חלק מנבנית לשונות קבועה, והרי היא באה כחלקו הראשון של המשפט המלא: "והאי להכי הוא דאתא, האי מיבעי ליה לכתוביא..." (=והוא לך הוא שבא, הרי צריך אותו לשמו שישנו בכתיב"ט) והרי זו לשון שאלה שמשמעה שאין הכתוב בא להוראת כל סטויים, אלא להוראת דין אחר השנוי בכתיב"ט (ופעם אחת אף מוצאים אנו "והאי להכי הוא דאתא, האי מיבעי ליה לכתוביא").

אבא

מובנו הבסיסי של השם "אבא" היהו הצורה הארמית של השם הנעביר "אב"י, ואכן באופן זה פונים הבן והבת אל אביהם או כשהם מדברים אודותיו, והוא דרך כבוד, כפרת שאומר "אבא מרי", ודרך התנוקות לקרוא אף לאבי אביהם בשם "אבא".

אכן השם "אבא" משמש גם כתואר כבוד לאדם נכבד, וכדרך שאומרים "מר פלוני" היו אומרים "אבא פלוני", ויש כמה חכמים, בעיקר מדורות ראשונים, שנקראו כן אף אנשים זקנים או חשובים שלא זכו להיסמך ולהיקרא "רבי" כונו בשם "אבא", וכן מצעו שהיו קוראים כן לאליהו הנביא "אבא אליהו", ואף לאדם מבונו היו פונים בתואר זה. אופן אחר של שימוש הוא כשם פרטי, וכמה וכמה אנשים, וביניהם אף חכמים חשובים, החל מסוף ימי המשנה עד לדורות האחרונים, נקראו בשם זה.

אישים

אבא חנין ראה בהשלמות.

כל הזבחים פרק

ראשון זבחים

ד ע"ב

ומסופים: וְאֵף עַל גֵּב תִּתְּרֵמִי (ואף על פי ששתיים) מארבע הוכחות אלה הן לאו דְּרָקָא וְאֵינֵן מְדוּיָּוְתוּן. תִּתְּרֵמִי מִיָּהָּ דְּרָקָא (שתיים מהן על כל פנים מְדוּיָּוְתוּן. ומסבירים: מה שנאמר ששינוי קודש פסולו בגופו אינו מדויק, שכן מִיָּהָּ שָׁמַן (במה שונת) שִׁינּוּי פְּעֻלִים שאנו אומרים דְּלֵא הָיִי (שאין הוא פסולו בגופו? משום שהוא מִתְּשֵׁבֵה פְּעֻלָּמָא (בלבד) ואינו נוגע לגוף הקרבן, אם כן, שִׁינּוּי קוֹדֵשׁ נִמְי (גם כן) מִתְּשֵׁבֵה פְּעֻלָּמָא (בלבד) הוא! אֵלֶּא אומר אתה: פִּינָן דְּאִתְּשֵׁבֵה (נחשב אותה) פְּסֻלָּה בשינוי קודש, הֵכָּא נִמְי (כאן גם כן). בשינוי בעלים פִּינָן דְּאִתְּשֵׁבֵה (נחשב אותה) פְּסֻלָּה! וכן מה שנאמר שדווקא שנינו קודש ישנו לאחר מיתה, אינו נכון לְדַעַת רַב פְּנָסָה בְּרִיָּה (בנון) של רַב מְרִי שְׁמִירָה שִׁשׁוּי פְּעֻלִים גַּם לְאַחַר מִיתָה. אולם תִּתְּרֵמִי מִיָּהָּ אִיכָּא לְמִיפְרָךְ (שתיים על כל פנים יש מקום לפירוק). ואם כן אין ללמוד משינוי קודש לשינוי בעלים! אֵלֶּא אָמַר רַב אֲשֵׁי מְקוֹר אַחַר, שְׁאֲמַר קְרָא (המקרא בקרבן עולה): "וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עֲלָיו" (ויקרא א, ד), לדייק: הכפרה (שנעשית על ידי זריקת הדם) צריך שתהיה עליו ולא על הַבְּיָרוֹ. ושואלים: וְכִי הָיִי (כתוב זה) לְהֵכִי (לכך) הוא דְּאִתְּמָא (שנאמר) הָיִי מִיבְעֵי לִיהַ לְכַתְּנֵינָא (הרי כתוב זה נצרך לו לכונו ששנויה ברייתא): נאמר "וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עֲלָיו", ר' שְׁמַעוֹן אָמַר: אֵת שְׁקִיבֵל עֲלָיו הִתְקַרִיב (שאמר "הרי עלי עולה") — הוא זה שאמר: אֵת אֲחֵרֵינְיוֹן, שאם אבד או מת חייב להביא קרבן אחר. וְאֵת שְׁאִינוֹ עֲלָיו, שלא הקדיש אלא בהמה מסוימת, כגון שאמר "הרי זו עולה", ולא קיבל על עצמו התחייבות כללית להביא קרבן מסוג זה — אִינוֹ תִּיבִי בְּאֲחֵרֵינְיוֹ. וְאָמַר רַב יִצְחָק בְּרַ אֲבִימִי: מֵאִי טַעְמָא (מה טעם הדבר)? פִּינָן שְׁאֲמַר "הרי עלי עולה", פִּמָּאֵן דְּרַעְוֵן לִיהַ אֲתַפְּתִיהַ דְּמִי (כמי שטעון לו הקרבן על כתפו הוא נחשב) חייב בו עד שיביאו בפועל! ומשיבים: רַב אֲשֵׁי מִ"וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר" קָאָמַר (הוא אומר): כִּי הַמִּלָּה "לוֹ" — דווקא ששואל לו, לשמו. ולא מן ההרגשה "עליו". ושואלים: אֲשַׁפְּחֵן (מצאנו) איפוא ראייה לענין זְבִיחָה וְזִרְיָקָה שצריך שיעשה עבודתו אלו לשם הבעלים, קִבְּלָה מְנָלָן (מנין לנו) שמצוה שתיעשה לשם הבעלים? וְכִי תִמְאָ לִילָף (ואם תאמר שתלמד) מְזִבְיָהּ וְזִרְיָקָה, יש לדחות: מַה לְזִבְיָהּ וְזִרְיָקָה שֶׁפִּינָן עֲבוּדָה שְׁתִּיבִינָן עֲלֶיהָ מִיתָה אִם עֲשֵׂא פִּחוּץ (מחוץ למקדש), ואין הדין כן בקבלה! אֵלֶּא אָמַר רַב אֲשֵׁי: אֲתָּא (באה). נלמדת! הלכה זו מֵאִילַי נִזִּיר, דְּקָתִיב (שנאמר): "וְאֵת הָאֵיל גִּזְעֵי זֶבַח שְׁלָמִים" (במדבר ו, יז) שְׁתֵּהָ עֲשִׂיתָ לְשֵׁם שְׁלָמִים. וְאִם אִינוֹ עֲנִין לְשִׁינוּי קוֹדֵשׁ, דְּנִפְקָא לִיהַ מִתְּמָה (שיוצא לו חטם) ממקור אחר כמו שהוכחנו לעיל (עמוד א), הִנְהוּ עֲנִין לְשִׁינוּי פְּעֻלִים. אָמַר לִיהַ (לו) רַב אֲחָא בְּרַ אֲבָא לְרַבָּא, אִיכָּא (אומר) כֵּן: "עֲשֵׂה" — הרי זה קָלָל, "זֶבַח" — שְׁפָרְט, ולפי שיטת מרשי ההלכה: קָלָל הַפֶּרֶט — אִין בְּכָל אֵלֶּא מִיָּהּ שְׁפָרְטָה, ונאמר לפיכך: זְבִיחָה — אִין (כן). צריך שיעשה לשם בעלים, מִדְּבַר אֲחֵרֵינָא (דבר אחר) כִּנוֹן קַבְּלָה — לא! ומשיבים: אִי פְּתִיב (אם היה כתוב) "עֲשֵׂה שְׁלָמִים זֶבַח" — הייתי מפרש פְּרָקְאָמַרְתָּ (כמו שאמרת). שהכלל הוא "יעשה שלמים", והפרט — "זֶבַח", ואולם הִשְׁתָּא דְּקָתִיב (נכשיו שנאמר) "עֲשֵׂה זֶבַח שְׁלָמִים", נמצא כי "עֲשֵׂה" הָיָה לִיהַ (הרי"ת) קָלָל שְׁאִינוֹ מֵלֵא, שאינו מוגדר בשלימות, וְכַל קָלָל שְׁאִינוֹ מֵלֵא — אִין דְּגִין אֹתוֹ בְּכָל הַפֶּרֶט. רַבִּינָא אָמַר: לְעוֹלָם דְּגִין כֵּן בְּכָל הַפֶּרֶט, וְמַה שְׁכַתוּב בְּסוֹף "לֵה" — חָזַר וְקָבַל לְדוֹנוֹ בְּמִידַת כֻּלָּל הַפֶּרֶט וְכָל (כמבואר להלן). אָמַר לִיהַ (לו) רַב אֲחָא מִדִּיפְתֵי רַבִּינָא: וְהָא לֵא דְּמִי כִּלְלָא קָמָא לְכָלְלָא בְּתַרָּא (והרי אינו דומה הכלל הראשון לכלל האחרון). שכן קָלָלָא קָמָא

(הכלל הראשון) מְרַבָּה עֲשִׂוֹת וְתוֹ לֵא (ולא עוד), כלומר, רק דברים שהם עבודות הכרחיות עבור הקרבן, ואילו קָלָלָא בְּתַרָּא (הכלל האחרון) הוא קָל דבר שהוא לה', וְאִפְּיֵלּוּ שְׁפִיכַת שִׁירֵינִי וְהִקְטַרְתָּ אִימורִין! השיב לו: הָא תְּמָא דְּבִי (הרי התנה בבית מדרשן) של ר' יִשְׁמַעְיָאל בְּכָלְלֵי וְפִרְטֵי דְרִישֵׁי כִי הָיִי גְּיוּנָא (בכללים ופרטים דורש כעין זה). ולפיכך יש בכגון זה כלל ("עֲשֵׂה") ופרט ("זֶבַח") וכלל ("לה"), ויש לדורשו לפי מידה זו: קָלָל הַפֶּרֶט וְכָלְלֵי אִי (אִין) אֲתָּה דִין אֵלֶּא קְעִין הַפֶּרֶט, מַה הַפֶּרֶט (שחיתה) מְפוֹרָשׁ שְׁהוּא עֲבוּדָה וְכִינֵין (וצריכים אנו) שתהיה לְשִׁמְךָ של בעלים, אָף כֵּן שְׁהוּא עֲבוּדָה בְּכָלֵל זֶה, וְכִינֵין (וצריכים אנו) שיהיו לְשִׁמְךָ לשם הבעלים. ומקשים: אִין [אם] אתה דין כעין הפרט, יש לרדקדק יותר בהגדרה, ולומר: מַה הַפֶּרֶט מְפוֹרָשׁ שְׁהוּא עֲבוּדָה וְכִינֵין עֲלֶיהָ בְּחִוּץ (אם עשה אותה מחוץ למקדש), אָף כֵּן קָל שְׁהוּא עֲבוּדָה וְכִינֵין עֲלֶיהָ בְּחִוּץ בְּכָלֵל זֶה, ולפיכך: שְׁחִיטָה וְזִרְיָקָה — אִין (כן). קִבְּלָה וְהוֹלְכָה — לא! אִי נִמְי (אִין) נאמר כֵּן: מַה הַפֶּרֶט מְפוֹרָשׁ דְּבַר הַטְּעוֹן צְפוֹן (שצריך שיעשה רק בצפון העזרה) וְיִשְׁנֵוּ בְּחִטּוֹת הַפְּנִימִיּוֹת, אָף כֵּן הַטְּעוֹן צְפוֹן וְיִשְׁנֵוּ בְּחִטּוֹת הַפְּנִימִיּוֹת בְּכָלֵל זֶה. ולפי זה, שְׁחִיטָה וְקִבְּלָה — אִין (כן). זִרְיָקָה שְׁהוּא על קרנות המזבח, וחלקו בדרום — לא! ומשיבים: אִיכָּא לְמִימַר הֵכִי וְאִיכָּא לְמִימַר הֵכִי (אפשר לומר כך ואפשר לומר כך). ומשום כך שְׁקוּלִין הֵן וְכִינֵין שְׁנִינָן. לִישְׁנָא אֲחֵרֵינָא (בלשון אחרת) אמרו זאת: וְתַדָּא תַדָּא תִּיקוּ בְּמִלְתָּא (ואחת אחת מהן תעמוד בעניינן). אִיכָּעִית אִיכָּא (אם תרצה אמור) הסבר אחר: זִרְיָקָה מְרַבָּא אֲשֵׁי נִפְקָא (יוצאת), מִיַּנְרֵצָה לוֹ לְכַפֵּר עֲלָיו" (ראה לעיל), ולפיכך אנו דנים כעין הפרט לרבות קבלה. ושואלים: אֲשַׁפְּחֵן (מצאנו) איפוא דין זה בְּאֵיל נִזִּיר, שמצוה לעשות לשם הבעלים שְׁאָר שְׁלָמִים מְנָלָן (מנין לנו)? וְכִי תִמְאָ לִילָף (ואם תאמר שתלמד) מֵאִיל נִזִּיר, יש לדחות: מַה לְאֵיל נִזִּיר שֶׁפִּינָן יִשׁ עֲמָהָ דְּמִים אֲחֵרִים כלומר, שאינו בא כקרבן לבדו, אלא עם קרבנות אחרים (חטאת ועולה)! ומשיבים: אִם כֵּן, נִכְתוּב (שיכתוב הפסוק) "שְׁלָמִים", מֵאִי (מהם) שְׁלָמִים? לְרַבּוֹת כֵּן שְׁלָמִים.

א ושואלים: אֲשַׁפְּחֵן (מצאנו) איפוא ראייה לשְׁלָמִים, שצריך לעשותם לשם ולשם הבעלים, הִלכֵהוּ שְׁאָר כֵּן לְשָׁלְמִים מְנָלָן (מנין לנו)? וְכִי תִמְאָ לִילָף (ואם תאמר שתלמד) הלכה זו מִשְׁלָמִים, ולא מִשְׁלָמִים, מַה לְשָׁלְמִים, שֶׁפִּינָן שְׁנִינָן מִקְרָבָה וְנִפְסִים יִישׁ בְּהֵם תְּנַפְּתָה תְּזוּה וְשׁוֹק, ולא כל הקרבנות הם כיוצא בזה! אֵלֶּא אָמַר קְרָא (המקרא): "זאת התורה לעלה ולמנוחה ולחטאת ולְאִשִּׁים וְלְמִלּוּאִים וְלִזְבֵּחַ הַשְּׁלָמִים" (ויקרא ז, לו), הַקִּישָׁן הַתְּכַתוּב אֵת כֹּל הַקְּרִבּוֹת כּוֹלָם לְשָׁלְמִים: מַה שְׁלָמִים פִּינָן לענין שִׁינּוּי קוֹדֵשׁ פִּינָן לענין שִׁינּוּי פְּעֻלִים פִּינָן (וצריכים אנו) שיהיו לְשִׁמְךָ, אָף כֵּן הַקְּרִבּוֹת פִּינָן שִׁינּוּי קוֹדֵשׁ פִּינָן שִׁינּוּי פְּעֻלִים פִּינָן (וצריכים אנו) שיהיו לְשִׁמְךָ. ושואלים: אִם כֵּן, אִיכָּא (אומר): הַיָּמִים הַשְּׁחִיטָה לִיהוּ (במקום שהוא שחט אותם) שְׁלֵא לְשִׁמְךָ לְפִסְלוֹ (ויפסלו). ולא כמו שאמרנו במשנה שהם כשרים! ומשיבים: אָמַר קְרָא (המקרא): "מוֹצֵא שְׁפָתָיךָ תִּשְׁמַר וְעֲשִׂיתָ בְּאֲשֶׁר נִדְרַתְּ לַה' אֱלֹהֶיךָ נְדָבָה" (דברים כג, כד), הָיִי (לו) נְדָבָה הֵיא? הֵיא נְדָבָה הֵיא, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר "כֹּאשֶׁר נִדְרַתְּ! [אֵלֶּא], אִם קָמָה שְׁנִדְרַתְּ עֲשִׂיתָ — יְהֵא נְדָבָה וְתִצֵּא בּוֹ יְדֵי חוּבָה, וְאִם לֹא (ששניית בו) — יְהֵא נְדָבָה, וְעַל כֹּל פִּנְסִים אִינוֹ נִפְסַל (ומעירים): הַאֲצִטְרִיךְ (והוצרך) לומר הפסוק "מוֹצֵא שְׁפָתָיךָ, וְאִצְטְרִיךְ (והוצרך) התיקש מ"אותה התורה", דְּהוּא כְּתִיב בְּתַרְמָנָא (שאוילו היתה כתובת התורה) רק "מוֹצֵא שְׁפָתֶיךָ תִּשְׁמַר", הָיָה אֲמִינָא (הייתי אומר):

- א. פסחים ט.ב.
- ב. שם סא.א. ובחים ז.ב.
- ג. ובחים ג.ב. (ושם סומנו מקבילות).
- ד. מגילה ת.א. תרי"ג ויקרא א, ד.
- ה. ילק"ש תורה תלד.
- ו. מגילה שם.
- ז. ראה משנה ובחים ק.א. שם ק.א.
- ח. (קרישה זו) ב"ק סד.א. ובחים ז.
- ט. חולין טו.א. (ע"ש).
- כ.א.
- כ. שם. וראה סוטה טז.א.
- כ. (הנימוק) ב"ק ג.א. נזיר נ.ב.
- ערכין ד.ב. ילק"ש שם שמד. שם חטט.
- שם חטקס. שם תרעה.
- י. ובחים כ.ב. (ושם סומנו מקבילות).

גְּרִמּוֹת

תרתי מיהא דוקא בכתי"מ ועוד: תרתי דוקא. פסולו בגופו מחשבה בעלמא בכתי"מ: פסולו בגופו מחשבה בעלמא דרוא. מאי טעמא כיון דאמר בכתי"מ ברפוי" ועוד: כיון דאמר ובש"מ: מאי טעמא כיון דאמר. מונרצה לו לכפר בכתי"מ ועוד: מונרצה לו. עבודה שחיבין עליה בחוץ בכתי"מ ועוד: עבודה ושחיבין עליה בחוץ. כללא קמא כללא בתרא בכתי"מ ועוד בכמקבילות: כללא בתרא כל לה' בכתי"מ ובמקבילה: לה' כל ככללי ופרטי דריש כהאי גוונא בכתי"מ ובכ"ח: ככללי ופרטי כהאי גוונא דריש. זריקה לא בכתי"מ ורפוי": זריקה והולכה לא ויש בכתי"מ: הולכה וזריקה לא וראה בצ"ק. שקולין הן יש בכתי"מ וכן בש"מ: שקול הוא. וחדא חדא תיקו במילתא בש"מ: שקול הוא וכל חד וחדא תיקו אמילתיה וכע"ז יש גם בכתי"מ. שכן יש עמחן דמים בכתי"מ: שכן עמו דמים בש"מ: שכן יש עמו דמים. נכתוב שלמי בכתי"מ נכתוב רחמנא שלמיו וברפוי" וכן בש"מ ועוד: נכתוב שלמיו.

מוצא הוה אמינא

אִישִׁים

רב יצחק בר אבדימי הוה הדרו השלישי לאמוראי בכל (ולהבדיל מר' יצחק בר אבדימי, בן הדרו הראשון לאמוראי ארץ ישראל, מתלמידי ר' יהודה הנשיא). הרבה מדבריו עניינם בפירוש המקרא, וחשיבותו רבה נודעת לפירושי אלה, עד שרבה (שהיה מגדולי הדור הרביעי לאמוראי בכל, ומתלמידיו) אמר עליהם שכל מקרא שלא נתפרש על ידי רב יצחק בר אבדימי אין הוא מפורש כראוי. כן הרבה להביא סמוכין מן המקרא לדבריהם אלהים שקדמוהו. רב יצחק בר אבדימי נודע במחלוקותיו עם רב חסדא (ורובן בנייני מיקרא). ויש המעשים כי בשלב מסוים בחייו, בא רב יצחק בר אבדימי מסורא, מקום שיבתו של רב חסדא, לפומבדיתא, ושם קנו אביו ורבה תורה מפיו.

לְעוֹי רִשִׁי

פרדאשביי"ן (צ"ל: פראשוביי"ן) מן הציווף parasoviz בצרפתית העתיקה, שניינו — דבר שלם לגמרי.

עיונים

מחשבה בעלמא בתוס' דנו בכך, שגם לדעת האומר כי מחשבה האמורה בפסולי הקרבנות אינה מחשבה בלבד אלא דיבור, מכל מקום אין דיבור זה משפיע בפועל על גופו של הקרבן. ואם כן, החלוקה בין פסול בגופו ופסול שאינו בגופו אינו יכול להחשב כהבדל של מהות. ונרצה לו לכפר עבורי שכפרת הקרבן נעשית בוריקת הדם. ולפיכך כאשר מדובר בכתוב בשפחה — מדובר בעבודת הוריקה, ומכאן שצריך שתיעשה הוריקה לשם הבעלים. את שעליו חייב באחריותו יש מן הראשונים המסבירים כי המלה "עליו" מיותרת, ויש כאן הדגשה: מה שהוא "עליו" — כלומר, שקיבל על עצמו כשאמר "עליו" — נרצה לו דווקא ככפרה, כשהקרבן הוקרב. אבל מה שקיבל עליו — נרצה לו גם קודש, משהפריש (ראה פירוש המיחוס לראב"ד לתו"כ, ובפירושו רבינו הלל שם). ויש שמסבירים כך את דרשת הכתוב: מתי נרצה לו, ואינו צריך להביא קרבן אחר — במקרה שהוא מכפר. ומכאן שיש מקרה שלא כיפר וצריך להביא קרבן אחר, ומהו אותו מקרה — כשהוא "עליו" (ש"מ בשם תוס' טו"ך ותורי"פ). אשכחן זבוחה וזריקה וזבחה — כפי שנאמר לעיל (עמוד א) מ"ובשר זבח תודת שלמיו", שאם אינו ענין לשינוי קודש תנחה ענין לשינוי בעלים. וזריקה — מ"ונרצה לו". כלל ששינוי מלא שרדך הלימוד בכלל ופרט היא כאשר הכלל לעצמו ברור ומקף, והפרט שאחריו מצמצמו למקרה או למעשה מסוים בלבד. אולם כאן הכלל עצמו אינו כלל מלא, שאין תוכנו מבואר מחוץ עצמו, שהרי לשון "יעשה" אינה מסוימת ומבוררת, שאין ברור מה (או ליתר דיוק — לשם מה) צריך לעשות, וקודם שהושלם בא הפרט וקטע אותו, ולפיכך אין להתחייס אליו כאל כלל, ולדונו בדרך של כלל ופרט. לעולם דגין כענין זה נחלקו בעלי הכללים, שיש הסבורים כי רבינא חולק על עצם ההנחה שכלל שאינו מלא אין דנים אותו בכלל ופרט (ספר כריתות, הליכות עולם). ויש המסביר כי רבינא אינו חולק על ההנחה העקרונית, אלא רק במקרה הזה, משום שכאן כלל לאחר הפרט. וטעמו של דבר, שבמקום שיש כלל ופרט וכלל, הכלל האחרון הוא הכלל העיקרי, והכלל הראשון אינו אלא סניף לו (יבין שמועה). כלל דמי כללא קמא וכו' שהרי מידת כלל ופרט וכלל היא הרחבה של מידת כלל ופרט. שבמידת כלל ופרט — אין בכלל אלא מה שבפרט. ובמידת כלל ופרט וכלל, בגלל תוספת הכלל — נעשה הפרט "כללי" יותר, ובכללו כל שהוא ענין הפרט. ולדעת רב אחא מדפתי אין הדרים אמורים אלא כאשר הכלל השני הוא חזרה על אותו כלל עצמו (גם אם מדפתי מובא בלשון שונה), וכדרך שלמדו מן הכתוב המדבר באכילת דמי מעשר שני בירושלים "ונתת הכסף בכל אשר תהיה נפשך בבקר ובצאן ובכין ובכשר וכל אשר שתאלץ נפשך"

מסורת הש"ס

- א. ילק"ש תורה תע.
- ב. משנה קנים פ"ב מ"ה. קרושין יג.ב. מנחות ד.ב. ירושלמי חגיגה פ"א ה"א.
- ג. זבחים יב. ילק"ש תורה תעט. שם תצב. שם תשז.

גרסות

לא ידע בכתי"מ ועוד יש: לא ידענא. הרי מחלוקת בכתי"מ: רבי מחלוקת. מחלוקת בצידו יש בכתי"מ: מחלוקת בצידך. אשם נמי ארצוי בכתי"מ ובש"מ: אשם ארצוי. ישנו בצבור בכתי"מ: ישנו בצבור בכתי"מ.

לשון

מחלוקת כן משמעות המלה "מחלוקת" אינה חכם אחר החולק עליו, אלא מחלוקת המצויה במקורות, אשר ממנה עולה שיש חכם הסבור כאותה אפשרות שהעלה ריש לקיש. ויש לפרש "מחלוקת" גם לכוונה — הצד של במחלוקת, כפי שנראה ממקומות אחרים.

אדם גדול כינוי של כבוד השמור למי מיוחד באישיותו. בכינוי של כבוד זה, ובצורתו הארמית "גברא רבה", נתכנו אישים אשר בלטו במיוחד בתחומים שונים: בתורה, במעשים טובים, במידות נעלות. ויש אחרים הנקראים כך כפי חבריהם, ובלא שניתן טעם לדרב.

לרוב שימש תואר זה לציון שבו פלוג אדם שלא בפניו, כאשר חכם פלוג משבח אדם מסוים בפני חכם אחר או בפני ציבור ומגידו כי אדם גדול (ויש אף שחכם ההולך למקום שבו הוא אינו מוכר הריחו מבקש שיעגורו כ"אדם גדול" לפני בני אותו המקום).

עובדת היות אדם מסוים מכונה בתואר זה יש לה השלכות על התנהגות הבאים במחיצתו, המודעים לכך שאותו אדם הינו אדם גדול, ויש בה כדי ללמד זכות והצלה מעונש לתלמידיו. שם תואר זה הניתן לו לאדם מחייב את נושאו להיות ראוי לו. אשר לכן, יש שלאחר שהוצג אדם לפני חכם אחר כמי שהוא אדם גדול, נגרמה אכזבה לשומעיו של אותו אדם, אם ציפיותיהם ממנו בהיותו אדם גדול, לא התממשו. ההמחיה בלשון: "הוה שאומרים עליו אדם גדול הוא?" או בנוסח: "הוה שאתה מספר שבחבו?"! נזכרת כמה פעמים בהקשר שכזה.

יתב רבי... ורבי... ויתבי... גבייהו צורת לשון זו שמן הארמית (=יש רב פלוני ורב פלוני וישב פלוני אצלם) מופיעה מספר פעמים בתלמוד, והריהי מורה על מעמד מסוים (ואולי רשמי, כמעין הרכב של בית דין) בו ישבו שניים או שלושה חכמים ועסקו בנושא כלשהו, ואצלם יושב חכם נוסף שנחשב כתלמיד או כאורח. יש וחכם מסוים בהקשר אחד מתואר כמי שישב אצל חכמים אחרים, ובהקשר אחר יתואר כמי שישב עם אותם חכמים ואילו חכם אחר ישב אצלם. דוגמת רב ששח המתואר כאן, כמי שישב אצל רב הונא ורב כהן, שהיו גדולי תלמידי רב, ושוב הוא מתואר בעמוד הבא כמי שישב עם רב נתן בנעורו רב אדא בר מתנה (שהיה צעיר יותר) וישב אצלם. כן מצאנו כמה פעמים את אביי כמי שישב אצל חכמים שונים, ומן הצד האחר אנו מוצאים הרכב חכמים (ר' אבהו, ר' חנינא בר פפי ור' יצחק נפחא) אצלו יושבים חכמים שונים.

לא ידע בְּמֵאֵי [אין אנו יודעים במה] נאמר הדבר, שהרי לא נאמר באיזה אופן משנה מן הנדר שנודר — לכן קָרַבְתָּ רַחֲמָנָא (כתבה התורה): "זאת התורה" להקיש את כל הקרבנות לקרבן שלמים, שצריך להעשות לשמו ולבעליו. וְאֵי קָרַבְתָּ רַחֲמָנָא (ואילו היתה כותבת התורה) רק: "זאת התורה", הִנֵּה קָרַבְתָּ לִפְסָלוֹ (היינו אומר שייפסלו לגמרי) על ידי שינוי זה ששינה בהם, לכן קָרַבְתָּ רַחֲמָנָא (כתבה התורה): "מוצא שפתיך" ללמד שבכל זאת הריהו נרצה כנדבה, אף שאינו עולה לבעליו.

מספרים כי שאלה זו עלתה באופן אחר: רַמִּי רִישׁ לְקִישׁ עַל מְעוּדָי בִּי מְדַרְשָׁא, וּמְקַשֵּׁי (ומטל היה ריש לקיש על בטנו בבית המדרש, והיה מקשה) כך: קרבנות אלה שעשה בהם שינוי קודש או שינוי בעלים, אם פְּשִׁימִים הֵם — יִרְצוּ לבעליהם, ויצאו בהם ידי חובה, וְאִם אֵין מְרֻצִין — לְמָה בְּאֵין? אָמַר לֹא ר' (אֶלְעִזָּר) [אֶלְעִזָּר]: מְצִינוּ (מצאנו) דִּין דומה לזה בקרבנות הַבְּאֵין לְאַחַר מִיתָהּ שֶׁל הבעלים, שֶׁהֵן פְּשִׁירִין וְאוּלַם אֵין הֵם מְרֻצִין, שהרי אין להם בעלים לרצות ולכפר עליהם. ומגן שם כשרים? דְּתַנֵּן (נשנינו במשנה): הָאֵשָׁה (יולדת), שצריכה להביא כקרבן חטאת ועולה) שֶׁהִבְיָאָה חֲטָאתָהּ וּמָתָה — בְּיָאוּ יוֹרְשִׁין עוֹלָתָהּ, הַבִּיָּאָה עוֹלָתָהּ וּמָתָה — לֹא בְּיָאוּ יוֹרְשִׁין חֲטָאתָהּ. הרי שמביאים את קרבן העולה, למרות שאינו מרצה. אָמַר לִיהִי [17] ריש לקיש: מוֹדִיעָא (מודה אני) לָךְ בְּעוֹלָה, דְּאֶתְיָא (נשתי) היא באח [18] לְאַחַר מִיתָהּ שֶׁאִם מִפְּרִישׁ בַּהֲמָה לעולה, אפשר להקריב אותה גם לאחר מותו, אבל אֵשֶׁם דְּלֹא אֶתִי (שאינו בא) לְאַחַר מִיתָהּ, שהרי הוא בא לכפרת עוון, מְגַלֵּן [ומנין לנן] שכאשר נשחט שלא לשמו הריהו כשר? אָמַר לִיהִי [17] ר' אלעזר: הִרִי מְחֻלְקֵתָךְ בְּצִידוֹ כְּלוּמַר, יֵשׁ מִי שבאמת מעלה סברה זו, כְּשִׁיתֵךְ, כְּמוֹ ששנינו במשנה, ר' אֶלְעִזָּר אָמַר: אֵף הָאֵשֶׁם נִפְסַל לגמרי שלא לשמו. אָמַר רִישׁ לְקִישׁ עַל ר' אלעזר: זֵהוּ שְׂאֻמְרִין עֲלֵיו אָדָם גְּדוֹל הוּא? קָרַמְיָא אָנָּא [אומר אני] מְשַׁנָּה שְׁלִמָה שהיא מסקנת ההלכה, וְאֵת אֶמְרָתָא (ואתה אומר) לִי ומכוח משטת יחיד של ר' אֶלְעִזָּר: אֵלָּא אָמַר רִישׁ לְקִישׁ: אֶפְתָּחָ אָנָּא פִּתְחָא לְנַפְשָׁא [אפתח אני פתח לעצמי]. כלומר, אמצא אני עצמי פתוח לשאלתי, שנאמר: "מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת לה' אלקיך" (דברים כג, כד), ויש לתמוה: והאי (וכי זה) נְדָבָה? נְדָר הוּא! כֹּוּ דְקָלְעִיל (כמו שאמרנו למעלה), שמכאן עולה שאף שאין קרבן שנשחט שלא לשמו מועיל למלאות חובת נדרו של המקריב, מכל מקום הריהו כנדבה. מסופר, קְתִיב (יושב היה) ר' יִזְרָא וְעַמּוֹ ר' יִצְחָק בְּרַ אֶבְיָא וְיַתִּיב (ויושב היה) אֶבְיָי בְּפִיְהוּ (אצלם), וְיַתִּיב

עיונים

אם כשרין הם ירצו וכן צריך להבין את השאלה: אם חובת הבאת הקרבן לשמו היא למצה בעלמא (כלומר, כהדרגה לכתחילה מה לעשות) והם כשרים בריעבד — מדוע לא יצא בהם ידי חובתו. ואם פגמם הוא מהותי, ובגללו לא עלו לבעלים — מדוע לא יפסלו לגמרי (תוס' מהר"פ בש"מ עור). וכתבו ראשונים שבעצם זו היא שאלת הגמרא לעיל: אימא היכא דשחט להו שלא לשמה ליפסלו. אלא שבשלב זה ויש לקיש עדיין אינו יודע את תשובה זו, שהוא עצמו משיב להלן, מן הפסוק "מוצא שפתיך וכו' (ראה רש"י עור). בבאין לאחרי מיתה וכו' שאינם מרצים, משום שאין שייך במתים כפרה וריצוי, ומכל מקום כשרים הם ומביאים אותם (רש"י). ובתוס' שאלו: והרי קרבן לאחר מיתה עולה לגמרי לבעליו, שאין יירושי צריכים להביא קרבן אחר עבורו. ואין הדין כך במשנתנו, שהשוחט שלא לשמו אינו עולה לבעלים; ותירצו שמכל מקום לעיקר הטענה, שקרבן שאינו מרצה כשר הוא — הדברים דומים, שבשניהם אין ריצוי גמור. ועוד הוסיפו בתוס' צד משותף, שקרבן לאחר מיתה אין לו בעלים אמיתיים, וכן הוא בקרבן שעקר שם בעליו ממנו. דתנן האשה וכו' ויש ששאל: מה הראיה שהביא ר' אלעזר? הרי לא הביא ראיה מן הכתוב כי אם ממשנה אחרת, ומה עדיפותה של אותה משנה על זו שלנו? ותיקן כי (כמבואר בתוס') קרבן הבא לאחר מיתה יש בו צד ריצוי, שהרי אם נעשה כדנינו שוב אין ליורשים חובה נוספת להביא קרבן (חידושי בתרא). האשה שהביאה חטאתה מסביר רש"י: אשה יולדת, שצריכה להביא קרבן על לידתה, חטאת ועולה. והוא הדין לאשה שנרפאה מויבת דם. ובאמת הוא הדין גם לגברים שהם מחוסרי כפרה, כגון זב ומצורע אלא שמשנה זו הובאה במסכת קינים בפרק העוסק כולו בקרבנות נשים (ראב"ד). והרז"ה מסביר כי הובאה דוגמה זו משום שזב ומצורע שניהם יש בהם גנאי. לא יביא חטאתה אפילו אם הפרישה האשה את החטאת — אין מביאים אותה, שהרי היא "חטאת שמתו בעליה", והולכת למיתה (רש"י). ובתוס' שאלו: הלא גם אם היתה האשה חיה, צריכה היתה להביא חטאתה קודם עולתה, שכן חטאות קודמות לעולות בכל מקום! ותירצו שאף שכן צריך לעשות, כדיעבד היתה יוצאת ידי חובה גם אם שנתה מן הסדר. מודיעא לך בְּעוֹלָה לאו דווקא בעולה, אלא בכל מיני הקרבנות הבאים בנדר ונדבה (רש"י).

וְקָרַמְיָא (ויושבים היו ואומרים) כך: קָשִׁיא לִיהִי (קשה היה לו) לְרִישׁ לְקִישׁ מִדִּין אֵשֶׁם שֶׁלֹּא אֶתִי (בא) לְאַחַר מִיתָהּ, וְנָסִיב לָהּ תְּלַמְדָּא (והביא לו תלמוד. הסבר וטעם) מ"מוצא שפתיך". אבל אין מכאן ראיה, אֵימָא [אומר] כך: דווקא דבר הַבְּאֵין בְּנִדְבָה, המוזכרים באותו פסוק, לִיְיָתִי (שיביא) אותו וְלֹא לְרִיצֵי [ירצה]. אבל אֵשֶׁם שאינו בא בנדר, אלא חובה הוא — לֹא לִיְיָתִי [יביא] כִּלְלָא אִם עֲשָׂאוּ שֶׁלֹּא לשמו! אָמַר לָהּוּ [להם] אֶבְיָי, רִישׁ לְקִישׁ אִמְנָם השתמש בפסוק זה לפתרון בעייתו, אבל מְהֵבָא [מכאן] פִּתְחָא, שנאמר בקרבן חטאת: "וְשָׁחַט אֹתָהּ לְחַטָּאת" (ויקרא ד, לז), ויש כאן הדגשה: דווקא אם שחט "אֹתָהּ" — את החטאת — לְשִׁמָּה כְּשֶׁרָהּ, שְׁלֹא לְשִׁמָּה פְּסוּלָה לגמרי. הָא [בגל] שְׂאָר קְדָשִׁים שְׁלֹא לְשִׁמָּן — פְּשִׁירִין; וְכֹוֹל יִרְצוּ לגמרי, שיצא בהם ידי חובתו? תְּלַמְדוּ לֹמַר: "מוצא שפתיך" — שלמדנו מכאן שאם שינה — אינו עולה לו משום נדרו. והקשו: ומכל מקום פסוק זה עוסק בדבר הבא בנדר ונדבה, וְאִם כֵּן אֵימָא [אומר] לצד ההפוך: אותו קרבן הַבְּאֵין בְּנִדְבָה וְנִדְבָה — לִיְיָתִי [שיביא] וְלֹא לְרִיצֵי [ירצה]. אבל אֵשֶׁם ששחטו שלא לשמו אֶרְצוּי נְמִי לְרִיצֵי [גם כן ירצה]! אָמַר אֶבְיָי: אֵשֶׁם דְּמִירְצֵי לֹא מְצִית אֶמְרָתָא [שירצה אין אתה יכול לומר]. קָל וְחוֹמֵר מְעוֹלָה, וְמָה עוֹלָה שְׂאֵינָה מִפְּפִרְתָּ אֵינָה מְרַצָּה כפי שאמרנו, שהרי היא באה בנדר ונדבה, אֵשֶׁם שהוא חמור יותר, שְׂמֵכְפָר על עוון — אֵינִי דִין שְׂאֵינִי מְרַצָּה? ואומרים: יש לדחות את הקל וחומר, כי מַה לְעוֹלָה שהיא חמורה יותר שֶׁכֵּן היא קריבה כִּלְלִיל על המזבח, מה שאין כן באשם שנאלץ לכהנים! ומשיבים: שְׁלִמִים יִכְיִחוּ, שאינם מרצים אף שאינם עולים כליל, ובכל זאת אינם מרצים אם עשה שלא לשמם. ודוחים: יש לפרוך גם הוכחה זו, מַה לְשִׁלְמִים שיש בהם חומרה מיוחדת, שֶׁכֵּן טְעוּנִין נְסִיבִין וְתוֹנֹפֵת קְהָל וְשׂוֹק, מה שאין באשם! ומשיבים: עוֹלָה תוֹכִיחַ שאף בה אין תנופת חזה ושוק, ומכל מקום אינה מרצה. וְחָזַר הִדִּין כְּלוּמַר, חוורת ההוכחה למקומה, שהרי לא רָאִי זֶה כְּרָאִי זֶה וְלֹא רָאִי זֶה כְּרָאִי זֶה כל אחת מן ההוכחות אינה דומה לחברתה, שיש בה צד חמור יותר, אבל הַצֵּד הַשְּׂוֹה שֶׁכֵּהֵן הֵן בעולה והן בשלמים — שֶׁהֵן קְדָשִׁים, וְאִם שֶׁחָטָן שְׁלֹא לְשִׁמָּן כְּשִׁירִין וְאֵין מְרֻצִין, אֵף אֵינִי אֶבְיָא אֵשֶׁם שְׁהוּא קוֹדֵשׁ, ולפיכך אם שֶׁחָטָן שְׁלֹא לְשִׁמָּן — פְּשִׁר וְאֵינִי מְרַצָּה. ודוחים לימוד זה: מַה לְהַצֵּד הַשְּׂוֹה שֶׁכֵּהֵן בעולה ושלמים, המבדילים מן האשם, שֶׁכֵּן יִשְׁנֵוּ בְּצִיבוּר גַּם עוֹלָה וגם שלמים, ואין אשם ציבור! ומשיבים: תוֹדָה תוֹכִיחַ שאינה ציבור, ובכל זאת אם עשה שלא לשמה היא כשרה ואינה עולה לבעלים.

אשם דלא אתי לאחר מיתה שהלכה היא כי כל קרבן אשם שהיה בו צד פסול, שכיבדו בו בקרבן חטאת הריהו הולך למיתה, ירעה עד שיפול בו מום, ויימכר ויביאו ברמיו עולה. אפתח אנא פתחא וכו' לשון זו היא מליצה הלקוחה מדיני נדרים. מי שנודר נדר ומתחרט, הולך לחכם והחכם מוצא לו "פתח" (דרך להתיי נדר, כגון שמוכיח שלא התכוון מתחילה לתוצאות מסויימות של הנדר). ופעמים שאדם מוצא לו לעצמו, והוא מה שאמר כאן ריש לקיש. מהכא פתח כלומר, ריש לקיש אכן השתמש באותו פסוק של "מוצא שפתיך" ללמד דין זה של משנתנו, אלא ששודי ללמוד שאף באשם הדין כן היה צריך מתחילה ללמוד שאין מקום להשוותו לחטאת, והוא בכלל כל הקדשים ששינה שמש שהם כשרים. ארצוי נמי לירצי כי מ"אותה" למדנו שאר קרבנות אינם נפסלים בשינוי קודש, ומן הכתוב "מוצא שפתיך" למדנו שנדר אינו עולה למביאו לשם חובה. ואם כן אשם שאינו חטאת ומצד אחר אינו נדר צריך להיות כשר לגמרי. ובש"מ הוסיף כי ביסודה של טענה זו עומדת ההנחה הבסיסית שהניח ריש לקיש מתחילה, שאם הקרבן כשר סימן שהוא מרצה. עולה שאינה מכפרת אף שאמרנו שעולה מכפרת על מצוות עשה שלא קיים, מכל מקום אין זו כפרה האמורה כחיוב בתורה, אלא בגדר נדבה ודורון. ומאידך, רוב האשמות באים לכפרה על חטאים (גזילות, מעילות, שפחה חרופה) אף שיש מהם שהם באים לטהרה. עולה תוכיח שיש קרבן עולה שאין בו נסכים — עולת העוף (וראה להלן). שכן ישנו בציבור שעולה ושלמים באים גם כקרבנות ציבור (שהתמידים עולות הם, וכל נדבות הציבור. ושלמי ציבור יש בחג השבועות), מה שאין כן באשם. והעירי בתוס' כי רק עולות, ולא שלמים, באים כנדבת הציבור. ומן הצד האחר העירי בתוס' טוֹךְ, שיש גם עולת העוף שאינה באה לעולם כקרבן ציבור (והרי בעולת העוף השתמשה הגמרא לעיל כדוגמה לעולה שאין בה נסכים. רע"א בגליון השי"ס). אלא שכאשר יש לנו לימוד ברור "מה מצינו", שלמדים משני דברים בשיטה של "לא ראי זה" וכו' — אין מקפידים שהיה ההבדל מושלם מכל צד, ובכלשהו הוי היא פירכה (וכן כתב בספר כריתות).

אורח ההלכה

האשה שהביאה חטאתה ומתה — יביאו הירישים את עולתה. אף על פי שלא הפרישה אותה בחייה, כבר נשתעברו נכסיה להבאת קרבן זה. (רמב"ם ספר קרבנות הלכות מחוסרי כפרה פ"א ה"ג).